

KRES

DRUŽINSKI LIST

VSEBINA :

ZABAVNI DEL. PROZA: A. Cerkenik: *Padel za domovino*; L. N. Tolstoj: *Kmet in tujec*; L. Kuhar: *Obracun*; J. Suchy: *Tri indijske pripovedke*. — PESMI: E. Tiran: *Človek*; F. Roš: *Žena*; R. Schacherl: *V jasnih nočeh*; J. Kovič: *Pred skrivnostjo*; R. Rehar: *Premišljevanje*; S. Škerl: *Pesem moje matere*. — POUČNI DEL: P. Kunaver: *Gore in mi*; I. Mihevc: *Livarji kovin v starem veku*. — VESTNIK: *Telovadba. Šport. Socialni vestnik. Književnost*. — SLIKE: *Vojna vojni! L. N. Tolstoj. Borec. Odpočitek. Babica. Vrh Triglava s Kredarico. Slap Peričnik. Aljažev stolp. Š. K. „Svoboda“. Šahovski diagram*. — RAZNO: *Vsem našim prijateljem! Šah. Smešnice. To in ono. Naše slike*.

**V LJUBLJANI,
julija 1921.**

**Izhaja vsak
mesec.**

**Odgovorni urednik: LOJZE SLANOVEC. Uredništvo in upravništvo
Ljubljana, Aleksandrova cesta 5. Tisk tiskarne J. Blasnik-a nasl.**

VSEM NAŠIM PRIJATELJEM!

Menimo, da govori list sam dosti enostavnejši govor o naših ciljih in programu, kot vse konvencionalne uvodne besede. Menimo, da mu ta govor ne more biti v škodo.

Literarna vsebina, poljudni članki, slike, mnogoterosti... to so nazadnje stvari, ki se pri družinskem, ljudstvu namenjenemu listu same po sebi razumejo; težkoča je morda v tem, da podaš vse te stvari v lepi obliki, da jih zbereš z nekim globljim namenom in tvojemu bralstvu primerno.

Primerno — tu je morda potrebno, da nekaj razložimo. Nismo hoteli s tem povedati, da bomo vrata zapirali pred onimi, ki pridejo k nam, ne po starih, lagodnih, temveč po težjih potih iskanja novih izrazov in vrednot. Razširjeno je krivo mnenje, da preprostemu in celo izobraženemu človeku nikakor ne smeš podajati duševnih proizvodov („nepraktičnih“ in zlasti tako osovraženih „modernih“), ki zanje nima „smisla“. Ljudje, ki to trdijo, enostavno niso premagali lastnih predsodkov in morda — lenobe, da bi takemu brez-smiselnemu zakrknjencu stvar brez prvega in drugega razložili. To jim hočemo v svojem listu dokazati. Predvsem na umetniškem polju, vstaja med nami tisoč mladih, zdravih, revolucionarnih talentov, nepoznanih, nepriznanih, celo obsovraženih — tudi tem mladim ljudem pojdemo na roko, ker dobro vemo, da oni pomenijo napredek, ki gre le v prihodnost in ne v preteklost. Znali pa bomo razlikovati med iskrenim in neiskrenim, med ustvaritvijo in izdelkom — le kar odgovarja dobremu okusu, bomo branili. V tem sploh ne priznavamo nobene koncesije.

Posebnost našega lista bo morda ta, da se postavimo v boj proti vsem zlom in napakam, ki so se ukoreninile in večji del po krivdi naših voditeljev še ne iztrebile iz našega ljudstva. Alkoholizem, pretrepaštvo, intolercanca v vseh svojih oblikah, nevednost — zoper to in podobno bomo organizirali silen odpor. Nasprotno pa bomo skušali v najširših slojih vzbuditi smisel in zanimanje za vse, kar današnje človeštvo poseduje kot svoje višje duševne vrednote.

V kratkih besedah smo povedali nekaj svojih namenov. Pozivljamo vse brez razlike prepričanja, ki pa stremijo za istimi cilji, da se nam pridružijo in nas podpirajo. Jugoslovanom ne manjka umetnikov, znanstvenikov, na katerikoli drugi način obdarjenih ljudi, ki bi del svojega duševnega bogastva lahko brez škode oddajali našim „spodnjim“ desetim milijonom. To bi ne bil niti kak poseben altruizem, kakor se kaže na prvi pogled, temveč čisto realistično delovanje v dosegu večjih in boljših časov, ki bodo le tedaj mogoči, ko ne bo več tistih silnih razlik med izobraženstvom in široko maso. Ogromne armade vzbujenih širokih mas bodo le tedaj brez škode izpremenile način našega življenja, če bodo v odločilnih trenutkih v oblasti izobličene duševnosti. In da naše duševnosti izobličimo, smo zažgali svojo grmado, nje tri plameni pa se imenujejo:

Svoboda, Napredek, Izobrazba!

Uredništvo.

NAROČAJTE „KRES“!

Poslali smo Vam to številko na ogled in priložili poštno položnico. Ako lista ne sprejmete, prosimo, da nam ga vrnete.

Cenjene bralce opozarjamo na to, da dobi cel letnik zastoj, kdor nam pridobi 10 naročnikov, ki niso člani „Svobode“!

Naročnina: celoletno 20 —, polletno 10 —, četrtletno 5 — dinarjev;

za dijake: letno 12 —, polletno 6 —, četrtletno 3 — dinarje; posamezna številka 2 — dinarja;

za člane Svobode: letno 9 —, polletno 4.50 din.

Naročnina za Italijo celoletno 25 — lir;

naročnina za Ameriko celoletno 2 in pol dolarja.

LISTNICA.

Prihodnja številka izide sredi avgusta. Mnogo gradiva smo morali odložiti za drugo številko. Naj se cenj. gg., ki so nam poslali kake prispevke, na to ozirajo. Načinu, kako naj pišejo naši sodelavci, ne postavljamo nobenih ozkosrčnih omejevanj; želimo samo, da upoštevate slovniška in stilistična pravila ter se izogibljete nepotrebnim tujkam, s čimer nam boste prihranili mnogo dela! — Ko list ustalimo, se pobrigamo za to, da se naši sodelavci ne bodo samo trudili. Za enkrat: Srčna hvala! Srčna hvala tudi vsem, ki so nam na katerikoli način pomagali pri izdajanju našega lista! — G. Ernest Tiran: Vaši prispevki so nam zelo ljubi. V zavitku, ki ste ga nam zadnjič poslali, je „Donna Eliza“ manjkala. Poglejte, če ni morda doma ostala. Pozdrav!

NAŠE SLIKE.

Vojna vojni! V. Vereščagin, ena najsilnejših osebnosti v zgodovini ruskega slikarstva, je zastopnik in morda vrhunec skrajnega naturalizma, a tistega, ki se svoje brezobzirne odkritosrčnosti poslužuje v ozdravljenje človeštva od njegovih bestialnih nagonov. Proučeval je predvsem problem vojne kot najpodlejše zablode človeške živali. Sam se je udeležil več pohodov in sam padel za rusko-japonske vojne. V obsojanju te prikazni ne pozna nobenega usmiljenja. Njegov čopič postane, kakor v pričujoči, najbolj znani sliki, bič, ki reže v kri in mozeg nosilcem Kajnovega greha. Poglejte si n. pr. to grozno piramido razpadlih, segnatih lobanj! Koliko trpljenja in žalosti izražajo te votle oči in široko razprte čeljusti, ene, kakor bi jim uhajali divji tožeči kriki, druge se režijo v peklenkem posmehu vsej človeški civilizaciji! Resnično, čimdalje gledate strašno sliko, tembolj občutite koliko žive obtožbe je v teh mrtvaških glavah! — Napol klečče, je „Borec“ iz pradednine naslonil glavo ob roko, oči mu je obsenčilo nekaj kakor domotožje. Vsa krepka postava se je udala vplivu neke težke misli. Morda je ta misel vstajenje še nepoznane čustva, ki bo nekoč obsodilo medsebojno klanje enako ustvarjenih bitij? —

Odpočitek. Sredi dela je obstal in se naslonil ob motiko. Izmučeni, znojni obraz se je zazrl nekam v daljavo. Koliko bo dozorelo ploda v vremenskih neprilikah? Koliko bo tega ploda... mojega? —

Babica nas povede v krog rodbinskega tihožitja. Staro in mlado življenje, umirjene strasti in še ne prižgani ognji so se dobili na eni točki — v tihi medsebojni sreči.

Konsumno društvo za Slovenijo v Ljubljani

Poštni predal 13.

Brzovjavni naslov:
KODES LJUBLJANA

Telefon interurban 178
Poštni ček. rač. št. 10.532

HRANILNE VLOGE

vlaga vsak zadružnik samo v zadružne hranilnice, ker povečava s tem svojo moč in svoje zadruge in ker plačuje Konsumno društvo za Slovenijo od dne vloge do dne dviga

==== po $4\frac{1}{2}\%$ ====

Z Vašimi prihranki, ki so često od lastnih potreb pritrhani, špekulirajo privatne banke in hranilnice v svoj in ne Vaš prid, če pa naložite denar v Vašem lastnem zadružnem zavodu, se ž njim ne bo špekuliralo, pač pa delalo za razvoj zadružništva in okrepitev Vaše lastne in ljudske koristi!

Hranilne vloge sprejema vsaka konsumna podružnica, kdor pa hoče denar tajno vložiti, naj zahteva v prodajalni čekovno položnico, ter pošlje denar naravnost centrali.

Učite svoje otroke hraniti s tem, da vložite zanje v prvi konsumni prodajalni mal znesek, jim daste knjižico, na katero bodo potem sami vlagali!

Obstoji že 41 podružnic z 19.370 člani. Pristopi lahko vsakdo kot član, pristopnina 10 kron, delež 200 K. Priglase sprejema vsaka prodajalna.

KDOR PARA NE HRANI, SE DINARJA BRANI!

Ustanovljen septembra 1919.

Jugoslovanski kreditni zavod v Ljubljani

Marijin trg 8 Wolfova ulica 1 -- Podružnica v Murski Soboti in Dolnji Lendavi.

obrestuje hranilne vloge in vloge na tekoči račun

Prometa v lanskem letu nad K 128 mil.

4 1/2 0/0

čistih brez odbitka rentnega davka.

Neposredno pod državnim nadzorstvom.

drogerija, parfumerija, fotomanufaktura
Ljubljana, Wolfova ulica.

MODNA IN ŠPORTNA TRGOVINA

P. MAGDIČ

LJUBLJANA (nasproti glavne pošte)

Nakupovalna zadruga za konzumne in produktivne zadruge

P. Z. Z. O. Z.

Kupuje in prodaja: na veliko kolonijalno, materialno blago, galanterijo, železnino in druge industrijske izdelke, žita, moko, mesne izdelke in deželne pridelke.

v Ljubljani.

Žiro-račun pri Jadranski banki.
Brz. naslov: „Nakupovalna“ Ljubljana

Prevzema:

zastopstva in komisijski nakup ter prodajo vseh vrst blaga.

Telefon int. št. 336, 13, 223.

Pisarna: Dunajska cesta 33, Balkan.

PADEL ZA DOMOVINO . . .

I.

Tretji dan je že korakal polk. Visoko med gorami, daleč, daleč, skoraj tam, kjer se dvigajo zadnji velikani — pred Asiagom — je korakala poslednja četa izmučenega polka.

„Danes, danes popoldne bomo na mestu . . .“

„Danes popoldne“ je šlo od ust do ust.

„Kako?“

„Danes popoldne!“

In gledali so naprej po cesti — do ovinka.

„Aha, tam za tistim ovinkom, tam . . .“

„Tam za ovinkom . . .“

„Hvala bogu, tam za ovinkom . . .“

„Za ovinkom. Za ovinkom . . .“

Nekaj mrzlega je šinilo v stopete ude, nekaj krepkega kakor električni tok se je zarezalo skozi žile, kri in meso. In polk se je zagnal: tista poslednja stotnija.

„Tam za ovinkom . . .“, a ovinek je še daleč.

Zadnja stotnija. Pred njo mlad poročnik. Pod njo blato, umazan sneg; v nji vročina, žeja, topost, neumnost.

„Le naprej!“ — „A kam? Kam?“

„Le naprej! tukaj je blato, tukaj je voda. Samo naprej —“

Daleč zadaj so ostajali. Prsti so jim moleli skozi luknje v težkih, raztrganih čevljih. Celi kosi hlač so viseli od njih. Nekateri so bili v samih spodnjih hlačah, a skoro vsi so bili brez srajc in brez nogavič. In kdor je imel zgornjo obleko, je bil brez spodnje.

„Mene zebe“, je rekel vojak — ker tam so bili vsi sami vojaki, drug ostudnejši od drugega.

„Če bi prišel vsaj med ljudi! Samo vojaki . . . samo vojaki . . .“ je dejal drugi. „Med ljudi, — čas bi že bil, prokleta . . .“ Hotel je še nekaj povedati, a ustnice so obumrle, možgani so odpovedali; in capljal je kakor sto, kakor tisoč, kakor več milijonov drugih: puško na rami, tornister na hrbtu, telo v capah in v capah okostnjak, v okostnjaku luknja, v luknjah tema in na okostnjaku okrogla škatlja, v škatlji žival, vedno lačna, vedno žejna, — in tema. Sicer še samo meglen, moten, ognjušen „Naprej . . . naprej . . . samo naprej . . .!“

„Počitek! . . . Deset minut počitka!“

„Deset minut počitka . . .“

„Deset minut počitka . . .“

„Deset minut počitka . . .“

Dolga veriga se je zvrnila na desno in na levo; ker bila je samo veriga okostnjakov brez moči in življenja. Za deset minut jo je sila, tista temna sila, izpustila iz rok. Deset minut svobode ji je dala. In tista svoboda je bila smrt. Zato so milijoni korakali s puško na rami, s tornistrom na hrbtu, s capami na okostnjaku . . .

„Imaš kruha?“

„Kruh za danes sem že včeraj pojedel.“

„Jaz tudi . . .“

„In ti?“

„Tudi.“

„Opoldne ga dobimo za jutri.“

„In ga pojemo že danes. Ha — ha“ nasmejale se je, a smeh je bil tak kakor smeh tistega, ki goljufa samega sebe in to dobro vé.

„Da bi le že bilo poldne.“

„Sem tako lačen.“

„Naprej.“

„Naprej.“

Zopet je vstala četa in zopet je hodila, kakor bi bila ta trenotek pričela hoditi, in ne, kakor da že hodi tri dni. Nekateri so zaostajali. Malo jih je bilo. Ne morda, da bi si bili to upali — tako jim je bilo usojeno, ker kdor je zaostal je nosil trpljenje, ki je usrkavalo silo trpljenja vseh milijonov.

Ležal je mlad dečko. Lep je bil kakor deklica, ki sem jo nekdanj na Veliko noč ob peti uri zjutraj v Hrubieszowu poljubil. Od oči je bilo videti samo beli del, usta je imel na široko odprta, čez brado so se mu cedile sline, glava mu je pa visela čez tornister. In tik ob njem globok prepad, globoko doli pa potoček . . . Mnogo jih je obležalo.

Na konju je prijahal polkovnik. Lep, rdeč obraz: polkovnik Ullmann, znamenit junak, z medaljami, križci in zvezdami na širokih prsih.

„Ha, kaj? kako? kaj takšnega! o ti žival, ti svinja, ti, ali slišiš?“

„A — a — a“

Nabrekle so mu žile na čelu, ob sencah, na smrtnobledih rokah, na mrtvaško tenkih prstih, čisto gori do nohtov; in noge so se nalahno premaknile — a zastoj — obležal je. Le oči je nekoliko bolj odprl.

„A — a — a — ti bom dal ti žival, ti svinja!“

Skočil je s konja in pristopil bliže. „O, poznamo take elemente! Potvarjati se, da, to znate, potvarjati se . . . Mrcina, vstani, če ne —“ in bič je zažvižgal po zraku.

„O — o — o“ hropel je, kakor da bi hotel dati svojemu telesu zamaha, da bi se vzdignilo — in odprl je oči. Žile so se napihale, da bi jih lahko razneslo, oči so se orosile. Mala solzica je obtičala čisto v kotu oči in ko je narahlo stresel glavo, je spodrsnila do ustnic. Hlastno jo je popil.

„Baba!“

Bič je zažvižgal in preko obraza se mu je vtila kri.

„Ali boš sedaj vstal? Boš?“

Komaj slišno je zavzdihnil, oči so se mu zasmejale, kri je pil in zdelo se mu je, da postaja močnejši. Glavo je nekoliko privzdignil in je srkal kri . . .

„Vstani!“ je rjovel Ullmann, „vstani, če ne, dobiš brco!“

Preplašeno so gledali vsi, ki so sedeli naokrog, bosí, nagi, polmrtvi v blatu in snegu.

Nekateri so že vstali in opotekajoč se so stopali, ker del trpljenja je prevzel oni blede mladenič nase — in drugi so se oprijemali za stebila, da so mogli vstati. In kadar je kdo vstal, je stopil in pomagal sotrpínu.

Pristopil je mlad sanitetec in hotel dvigniti bledega mladeniča.

„Proč!“ je zatulil polkovnik, „proč, ali si za to tukaj, da pobiraš lenuhe? Zato si, da mrtvece odnašaš! Si razumel? Pri vojaku je samo dvoje mogoče: ali je živ, ali pa je mrtev. In posebno še v vojnem času. Marš!“ in ošvrknil ga je z bičem.

„Torej nočeš? — Bomo videli, kdo je močnejši. Le pogledite — vi vsi pogledite!“ Široko so odprli utrujene oči — in tedaj ga je brcnil. Še en pogled, grozen v krvavi glavi, poln sovraštva in bolesti — in tedaj ga je brcnil, da se je zvrnil...

Globoko, globoko je votlo zabobnelo, voda se je pordečila.

„In sedaj — naprej!“

Zajahal je konja in vsi so vstali. Lazili so in plazili se, a šli so naprej. Jokali so, a drugi so molčali in ničesar niso mislili. Zdelo se jim je, kakor bi moralo biti tako. To je bilo tako vsakdanje kakor menaža ali raztrgani čevlji ali blato in dež...

*

„Menaža. Menaža.“

„Kaj imamo danes?“

„Borojevičevo juho...“

„Živela Borojevičeva juha!“ je zavpil debel fant, nekje iz Moravskega doma.

„In kaj še?“

„Črve v zelju...“

„Nastop! Nastop v vrsto!“

Zravnali so se z umazanimi skodelami v dolgo vrsto.

Narednik, debel in masten v obrazu, z velikimi, navzor zavihanimi brki je pregledoval skodele.

„Ti umazanec, marš, glej da opereš skodelo, saj nisi prešič!“

„Za umazano skodelo ni prešič, za Borojevičevo juho — pa! —“

„Kdo je to rekel?“ je skočil narednik in gledal, kakor so pač taki naredniki gledali.

„Kakor bi se ga kaj tikalo,“ je zinil nekdo.

„Kha — kha — kha — kha —“ je kašljala cela stotnija.

„A, tako! — Skodele na tla!“

Položili so skodele na tla.

„Levo — marš!“

Stopali so pred piramide pušk.

„Puške v roke!“

In tedaj je poveljeval sebi v zabavo. Polkovnik je stal ob strani in motril s smehljajem na ustnih vso komedijo.

„Kdo je bil tisti?“ je vprašal po dolgem času narednik.

Vsi so molčali.

„Kdo je bil tisti?“

Nikdo se ni oglasil.

In zopet je šlo kakor od početka. Levo — desno — naprej — nazaj —. Mlad fant z znaki enoletnega prostovoljca je blede vedno bolj in bolj.

„Ha, pobič!“ je hlastno besedičil polkovnik. „Ha, inteligen ten dečko; zakaj pa ti je dal bog inteligenco in moč, če ne zato, da paziš, kaj govorijo te mrcine. Zakaj, misliš, si končal šolo, če ne zato, da držiš v redu svoj roj...“

Fant je padel. — Spominjam se, kako se je poslavljala na kolodvoru v Prerovu mati od njega, kako je jokala...

„Kdo je bil tisti?“

Nikdo se ni oglasil.

„Jaz ga takoj dobim — takoj!“ in polkovnik je stopil pred vrsto. Pogledal je od enega konca do drugega — ljudem so klečala kolena, vsak je zapiral oči, vsak je tiščal srce.

„Odprite oči!“

Odprli so oči... široko...

Stopil je bliže k vrsti in je zaprl oči. Hodil je z zaprtimi očmi od moža do moža, doteknil se vsakega s prstom in tedaj je z zaprtimi očmi obstal pri starem Rusinu, ki je bil tam nekje v Karpatih doma.

Odprl je oči.

„Ti si bil!“

Starec ga je žalostno gledal, ker ga ni razumel — ker ni razumel nič drugega, kakor da hoče domov, domov...

„Tiii si biil!“ je zarjovel.

„Saj ni mogoče,“ se je ohrabil neki enoletni prostovoljec, „saj ni mogoče, saj ne razume nemščine, a tisto je rekel nekdo, ki govori nemško...“

„A, fant, — si Čeh, kaj? Čeh?“

„S Češkega sem doma...“

Starec se je tresel, enoletni prostovoljec je jokal.

„Za košilo priveži oba na hrast, to lepo družbo: Čeh in Rusin. Slovanska vzajemnost, kmet in jurist, demokrazem — o da, o da...“

In narednik je stisnil starcu roke z železjem, da so se mu popolnoma pomodri le, prav doli do nohtov. Glavo in hrbet je kmalu sklonil in visoko na steb lu privezane roke so molele kvišku kakor roke milijonov, proseče konec trpljenja in bolesti. In na drugi strani je visel enoletnik...

Tedaj se je oglasil on. Martin mu je bilo ime. Bil je večno tih in miren. Njegovo oko ni trenilo.

„Jaz sem to rekel, gospod polkovnik.“

„Ti... Ti... Ti...“ je jecljal polkovnik in zamahnil — a tedaj se mu je ustavila roka.

„Kako se piše?“

„Martin...“

„Jutri pride k raportu!“

„Dobro,“ je odgovoril narednik.

II.

Polkovnik Ullmann se je kakor po navadi odpravil zvečer na sprehod. Po strmi poti dolji proti okopom, po obronku Monte Interrotta. Opiral se je na močno palico. Obstal je in se zagledal daleč tja čez Asiago. Tam spodaj je opazil na zvoniku: da, nekdo se je gibal na zvoniku v Asiagu.

„Tam je nekdo.“

Nastavil je daljnogled in opazoval.

„Je! Gotovo. Vidim ga. Alpinec. Tega pa bom. Tega počim...“ Stopil je v uto na levi strani ceste in telefoniral bateriji štev. 7. Hitel je ven ter čakal. Planjava izgleda, kakor bi bila vrt, z rožami zasajen. Grobovi levo in desno. Polkovnik se je naslonil na križ, na velik križ, nastavil daljnogled ter pazljivo gledal zvonik v Asiagu.

Nervozno je udaril z ного:

„Ali bo?! Vrag, kaj pa delajo toliko časa?“

Solnce je polagoma zahajalo. Le še polovica zlate krogle je gledala izza daleke planjave.

„Prokleto solnce, ravno zdaj bo zatonilo.“

Udaril je z ного, da se je streslo:

„Stoj, stoj, solnce!“

Zazdelo se mu je, kakor da se je trenutno ustavilo; pordečilo se je — in dvoje temnih oči se je porodilo. Dvoje dolgih zlatih žarkov je metalo daleko čez široko nebo, kakor okostenjakove roke.

Solnce je stalo. In tedaj je silovito zagrmelo... dvakrat, trikrat...

„Ž-ž-ž“ je zažvižgalo skozi zrak in že se je dvignil dim v zvonikovi okolici.

„Tako, dobro je pogodil! Praporščak dobi veliko srebrno.“

Zvonik se je porušil... In oni alpinec...

Solnce je stezalo samo še svoje dolge grozovite roke. Zamahnil je z roko, kakor bi se hotel otresti žarkov — a rdeči žarki so ga tesneje objeli in se še bolj pordečili.

Za visokim hrastom je stal Martin z veliko gorjačo. Stal je in gledal. Vlegetl se je na trebuh in pazil, kakor lev je hodil od drevesa do drevesa po vseh štirih in zapil svoje oči v polkovnikov tilnik.

Polkovnik se je nemirno oziral, ker ga je nekaj skelelo v tilniku, kakor mala, goreča rana... Počasi se je spuščal proti okopom. Martin mu je sledil v gozdu. Polkovnik se je oziral in nemirno opazoval vsako drevo.

Prišel je do planjave z malim jezerom v sredini in je obstal. Zagledal se je dolji v Asiago in tja daleč na

desno v vrhunce gorâ, v ostro obrobljene sekire, ki so rezale čisto modro nebo, da je krvavelo ob obzorju... Ni kakor tam, ob Koldičevskem jezeru, si je mislil, kjer se objemata nebo in zemlja. Tukaj je vsak dotik bolelost, vsak dotik sulica, ki zbada v večnost.

Zamislil se je v komaj minulo, pol lepo, pol grozovito preteklost. Naslonil se je ob steblo visoke breze in sanjal. Samo še dva rdeča žarka sta se bojzljivo plazila po temnomodrem nebu.

„O-o-o-j-o-j!“ je kriknil in padel. Komaj je začutil, kako ga je zbolelo, najprej v boku in potem v srcu... Kakor blisk je švignilo od boka do srca.

Izza drevesa je stopil Martin, velik zaraščen obraz z globokoudrtimi očmi.

„Dobro je, izborno!“ je mrmral. Polagoma je odložil palico, s katero ga je bil vrgel ob tla. Vzel je iz žepa dolg konopček in mu zavezal roke in noge, ter ga obrnil na hrbet. Zajahal ga je in se mu vsedel na trebuh. Nato je čakal. Vlil mu je v usta nekoliko slivovke.

Dolgo je že sedel, ko se je začel polkovnik polagoma premikati.

Martin ga je gledal ravnodušno, navidez potrpežljivo. Vzel je iz torbice mal browning in mu ga je nastavil na čelo, takô, da se je hladni obroček dotikal kože.

Odpri je oči. Hotel je zavpiti, a glas mu je zastal v grlu, ko je začutil pritisk obroča na vročem čelu.

„Samo zini, če hočeš imeti šest krogel v glavi! Ti zver!“

Gledala sta se.

Trdovratno sta molčala.

„Le čisto potihlo smeš izpraševati, zverina! Si razumel, čisto potihlo! — Izprašuj, zverina, če ne — —“ je zavpil Martin in ga je divje pogledal. Ullmann je videl, kako so mu oči hipoma zrastle v jezi in sovraštvu. Čutil je le, da so to tiste oči, o katerih je tolikokrat sanjal, oči, ki so ga lovile neko noč v snu... valjale so se za njim same, z veliko silo. Vse se je treslo, kakor o potresu na Veliki petek, in on je bežal... Spotikal se je venomer ob kamenje, hlode in padal na trnje. Kri mu je tekla, a oči so šle vedno za njim. In tedaj se je ustavil. Ni mogel več nikamor, ker mu je hipoma zmanjkalo nog. In tedaj so obstale oči, ki so narasle od obzorja do obzorja, silne, velike... čutil je, kako ga žrelo grabi — in tedaj se je zbudil.

„Aha — to so tiste oči... Kdo si ti?“

„Kdo sem? Hahaha. Kdo sem? Človek sem... Človek kakor ti. In predvsem“ — povdaril je z naglasom, ki je bil podoben po svoji barvi in obliki črepinji, razbiti s puškinim kopitom, s krvjo in z možgani obliti — „predvsem sem sedaj močnejši od tebe.“

„In kaj hočeš od mene? Zakaj si me zvezal? Zakaj?“ Šele v zadnjem trenutku je opazil, da je zvezan.

„Umreti moraš! Še danes moraš umreti!“

„Umreti... Zakaj?“

„Ti vprašuješ zakaj? Zakaj, povej, je umrla Džiuna? Džiuna v Horohorinu?“

„Džiuna?“ Spominjal se je. „Džiuna v Horohorinu...“ in spomnil se je, kje je že videl Martinove oči, o — tiste strašne oči... Džuinine oči. Ali je to samo slučaj? — Tam se je pričelo, rdeča nit, krvav pogled je šel skozi... in danes te oči —. Zagledal se je v Martinove oči: zrle so mirno, nepremično, strahovito... Samo slučaj.

„Džiuna, Džiuna!“ je vzkliknil.

Dve dolgi niti preko golega, temnorjavega vratu. Dve debeli kiti — in velike — zdajci se mu je zazdelo velike od obzorja do obzorja — oči. Lepo telo, temnorjavo, kakor temni baker. Melko, kakor baržun. — O tista noč! Rusi so gonili Avstrijce, in tisto noč so bili daleč, daleč. Odpočil se je bil. Mimo cerkve je šel in nenkrat je zaslišal akorde klavirja. Skozi majhno okence v leseni koči je pogledal in jo je videl.

Kakor tiger je skočil — in že je bil notri...

Zbežala je v kot, razprostrla je dve goli roki —.

„Ne... ne... ne,“ je kriknila.

„Sédi, deklica, neumna,“ ji je rekel, „sédi in sviraj, hočem samo poslušati... Samo poslušati...“

A ona je še vedno stala v kotu in se je tresla.

„Ne, ne — ne morem, pojdite ven, prosim, za boga, pojdite...“

Ni šel. Tresel se je po vsem telesu in čutil, kako mu vre v mozgu in hrbtnici. Vroče mu je postajalo. Bila je bosa. Noge gole do kolen, roke gole do ramen...

„Sédi, deklica, sédi in sviraj!“

Deklica je molčala in se ozirala v duri.

„Ivan!“ je zavpila.

„Še enkrat!“ ji je zagrozil in nameril pištolo v njeno glavo: „Še enkrat!“

Sklonila se je in plakala. Tisti trenotek pa je opazil njene grudi, sveže, nedolžne. Tresle so se, kakor lahni valčki širnega jezera v poznih večerih ob lahkem toplen vetriču...

Ves je trepetal. Nogo je stiskal ob nogo. Prste je krčevito stiskal s prsti, z zobmi je škripal.

Plakala je.

Približal se ji je. Silila je v kot, a kot je bil trd. Zarila se je v kot...

„Punica, sem pojdi...“

Ni šla...

Stopil je še bliže... doteknil se je njene gole roke, topla struja je šla iz roke v telo, v srce in v mozeg. Prijel jo je za roko in jo povlekel k sebi.

Porinila ga je od sebe in skočila k durim. Zgrabil jo je za srajco, raztrgal jo je — stala je pred njim gola. Ena kita razpletena, lasje so ji padali preko leve grudi — desna kita nerazpletena... oči solzne, grudi mokre, s solzami pokrite... Luna je počivala na njenih temnih očeh — o te oči! — Zdelo se mu je, da se odpira žrelo, silno, nepremostljivo, brezmejno... Zgrabil jo je za grudi... Kriknila je.

„Ustrelim te!“

Konec prihodnjič.

ERNEST TIRAN:

ČLOVEK.

Včasih se mi zazdi,
da to, kar je,
v resnici ni.
Da je to sen,
bolan in boleč,
in ko pride dan,
ga ne bo več.

Kadar sem sam,
iščem ta dan.

Nocoj
spet moje oči
ga zazro.
Vse je svetlo
pred menoj...

Vse megle,
vse, kar je sivega
bilo kedaj,
vse je
v solncu vtonilo.

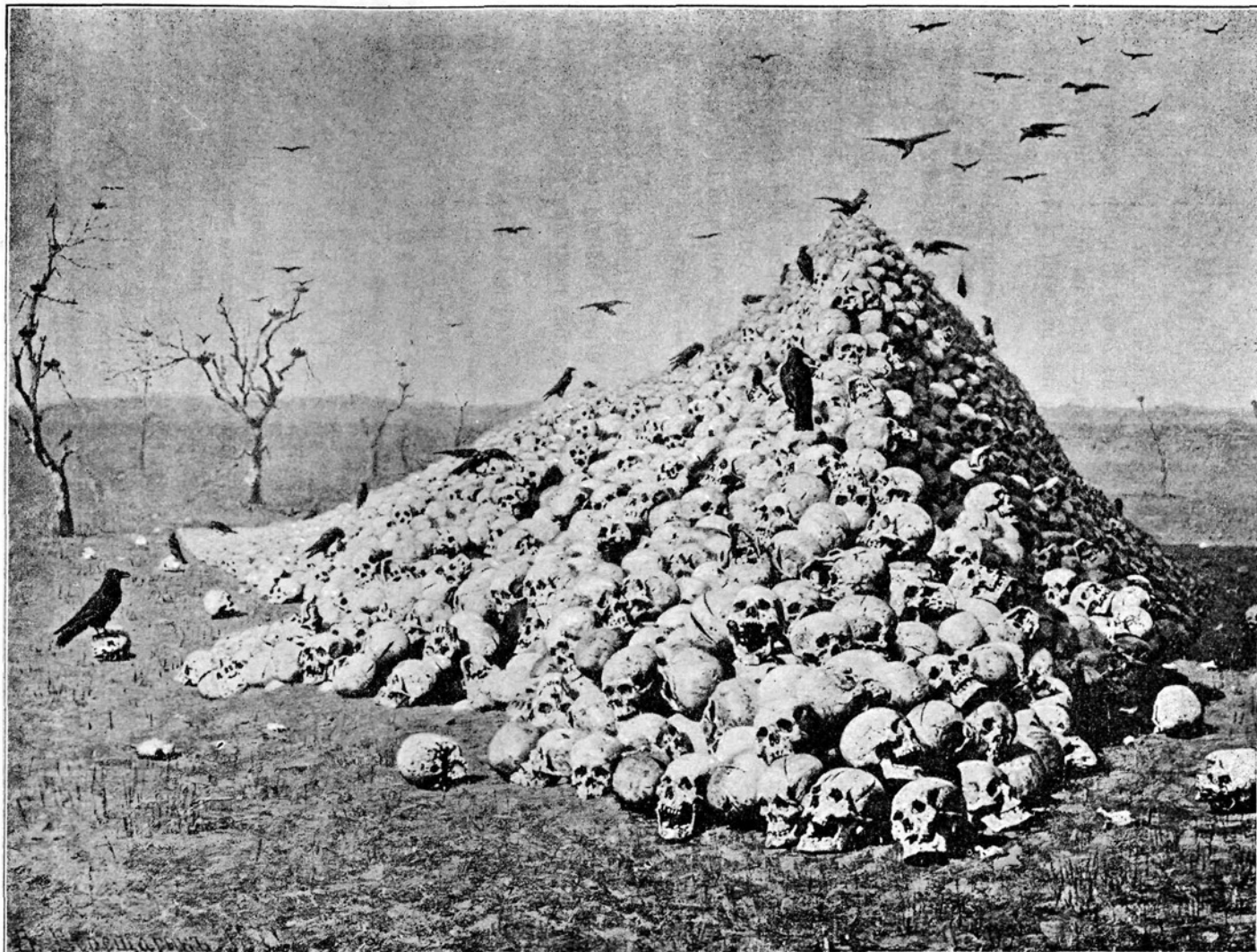
In jaz —
bi nekoga objel
in bi pesem zapel
tisočih sreč
in bi vstopil
v svoj raj.

A meč plameneč:

„Postoj!“

Jo li vidiš?
Senca dolin
je s teboj.“

Jaz sem jo videl
in sem vzdrhtel
in se zavel
in sem vedel,
da je to, kar je,
v resnici vse.

VASILIJ VEREŠČAGIN: VOJNA VOJNI!

KMET IN TUJEC.

V KMEČKI KOČI.

Star mož-tujec sedi na klopi in bere knjigo. Kmet, truden od dela, sede k večerji in povabi tudi tujca, ki pa odkloni. Kmet večerja, po jedi vstane, pomoli in sede k tujcu.

Kmet: Kakšen slučaj pa te je privedel v našo vas?

Tujec (si sname očala in odloži knjigo na klop): Vlak danes ne vozi več, šele jutri gre zopet. Na postaji ni prostora, prosil sem tvojo staro, da bi smel tu prenočiti in dovolila mi je.

Kmet: Meni je prav.

Tujec: Hvala. No kako je z vami tukaj?

Kmet: Kako? Slabo.

Tujec: Zakaj pa to?

Kmet: Ker nimamo dosti za življenje, je tako, da slabše ne more biti. Jaz na primer moram hraniti devet glav, a našel sem komaj šest mernikov. Kako naj živimo? Kaj mi preostane drugega, če ne, da delam kakor hlapec dalje. In če grem v službo — nam venomer znižujejo plače. Bogatini delajo z nami, kakor se jim zljubi. Ljudje so se pomnožili, a zemlje je toliko kakor prej, ni se nam povečala.

Tujec: Jaz sem pa mislil, da živi kmečko ljudstvo danes prav dobro.

Kmet: Kako dobro, če pa nima po cele dneve grižljaja!?

Tujec: Ne razumem — kamor pogledaš, povsod sama zemlja!

Kmet: O da, zemlje je že, zemlje, toda naša ni.

Tujec: Ni vaša? Čigava pa?

Kmet: Čigava? Saj veste, čigava! Naš debeluh na primer ima sam zase 1700 desjatin zemlje — mi je nimamo niti toliko, da bi kure napasli. Saj bomo morali živino prodati, ker ni pašnikov. Če pa zaide tele ali konj na njegov pašnik — takoj je kaznen. Prodaj svoje zadnje in plačaj!

Tujec: Čemu potrebuje zase toliko zemlje?

Kmet: Čemu? On že ve, čemu: seje, žanje, proda in naloži denar v banko.

Tujec: More pa toliko zemlje preorati in obdelati?

Kmet: Govoriš kakor otrok. On ima vendar denar, najme si delavcev in ti orjejo in obdelujejo.

Tujec: Toda ti delavci so vendar tudi vaši ljudje!?

Kmet: Nekaj je domačinov, nekaj tujcev.

Zdelo se nam je primerno, da podamo našim bralcem poslednje delo ruskega ženija, pisano tik pred njegovo smrtjo. Učenik iz Jasne Poljane je stopil v kočjo preprostega delavca-kmeta in se zapletel z njim v pomenljiv razgovor. Njegova svetla, preroška beseda ne potrebuje posebne razlage.

Tujec: Pa so vendar sami kmečki ljudje?

Kmet: Gotovo, to so samo naši ljudje. Kdo pa naj sicer dela, če ne kmet? Seveda sami kmetje so.

Tujec: In kaj bi bilo, če bi kmetje zanj ne delali...

Kmet: Vseeno, nam bi zemlje kljub temu ne dal. Tudi če leži gola in prazna, je ne dobimo. Kakor pes na senu — sam ne žre, a drugemu ne privošči.

Tujec: Kako pa more zemljo pred vami obvarovati? Gotovo ima pet vrst zemlje v dolžini? Ali jo more zastražiti?

Kmet: Kaj vendar govorite! On sam leži na koži in se masti, ima pa zato paznike.

Tujec: Toda pazniki — to so vendar tudi kmetje kakor vi?

Kmet: Resnično, to so tudi naši ljudje.

Tujec: Torej obdelujejo kmetje zemljo za gospoda in jo stražijo pred seboj?

Kmet: Kako bi naj bilo drugače?

Tujec: Kako? Tako, da nihče zanj ne dela in mu ne služi za paznika. Potem bi bila zemlja prosta. Zemlja je božja, in ljudje so od Boga tu, vsak naj orje, seje, žanje po potrebi.

Kmet: Mi naj torej zastavkamo? Zato imajo pa vojake, moj dragi. Pošljejo nam vojake: ena, dve, ogenj! — Nekatero nas postrelijo, nekatere pa zaprejo! Z vojaki ni šale.

Tujec: Ampak vojaki so vendar tudi kmetje? Zakaj streljajo na lastne ljudi?

Kmet: Pa njih prisega?

Tujec: Tega ne vem, vem samo, da pravi šesta božja zapoved: Ne ubijaj! Človeku je torej prepovedano ubijati.

Kmet: To je v miru. Ampak v vojni to ne velja. Takrat so pa sovražniki.

Tujec: Po evangeliju Kristovem ni nobenih sovražnikov, ljubiti moramo vse! (Odpre evangelij in išče.)

Kmet: Beri mi!

Tujec bere: „Slišali ste, da je rečeno: Ne ubijaj; kdor pa ubija, bo sojen. Jaz pa vam rečem: Kdor živi s svojim bratom v sovraštvu, bo sojen.“ Nadalje pravi: „Slišali ste, da je rečeno: Ljubi svojega bližnjega in sovraži svojega sovražnika. Jaz pa vam rečem: Ljubite svoje sovražnike; blagoslovljajte one, ki vas preklinjajo; delajte dobro tistim, ki vas sovražijo; prosite za tiste, ki vas žalijo in preganjajo.“ (Matija V. 43, 44.)

Kmet: Resnično. Toda to bi morali vsi naenkrat začeti. Odpor posameznika ali dveh — tega ustrelijo, onega pošljejo v Sibirijo, in konec je.

Tujec: Vendar, tudi sedaj se že dobe ljudje, mladi fantje, ki branijo zakon Gospodov in ne gredo k vojakom.

Vsak vrši svojo stvar zase: „Ne morem biti proti zakonu Gospodovem morilec. Naredite z menoj, kar hočete, za puško pa ne primem.“

Daljši molk. Kmet maje z glavo in se smehlja predse.

Kmet: Misliš torej, če bi mi z združenimi močmi naenkrat udarili, potem bi bila zemlja naša in bi ne plačevali več davkov?

Tujec: Ne, brat, tega ne mislim. Ne mislim, da živimo po zakonu Gospodovem, če pravimo: naša je zemlja in ni nam treba, da bi še davke plačevali; temveč, jaz mislim, da je naše življenje samo radi tega slabo, ker ga

slabo živimo. Če bi živeli po božje, bi tudi ne imeli slabega življenja. Kakšno bi bilo naše življenje, če bi živeli po zakonu Gospodovem, to ve Bog sam, toda prav gotovo bi ne bilo več slabega življenja. Mi sami se opijamo, zmerjamo, tepemo, letamo k sodniku, smo si nevoščljivi, sovražimo ljudi, ne poslušamo zapovedi Gospodovih, obdolžujemo ljudi, eden je „debeluh“, drugi je zopet „z dolgim nosom“... , toda če nas vabijo z denarjem, sprejemamo vsako službo: kot paznik, policist ali vojak, in pripravljani smo pritisniti lastnega brata, izmozgati ga in umoriti. Mi sami živimo hudičevo in obdolžujemo druge.

FRANJO ROŠ:

ŽENA.

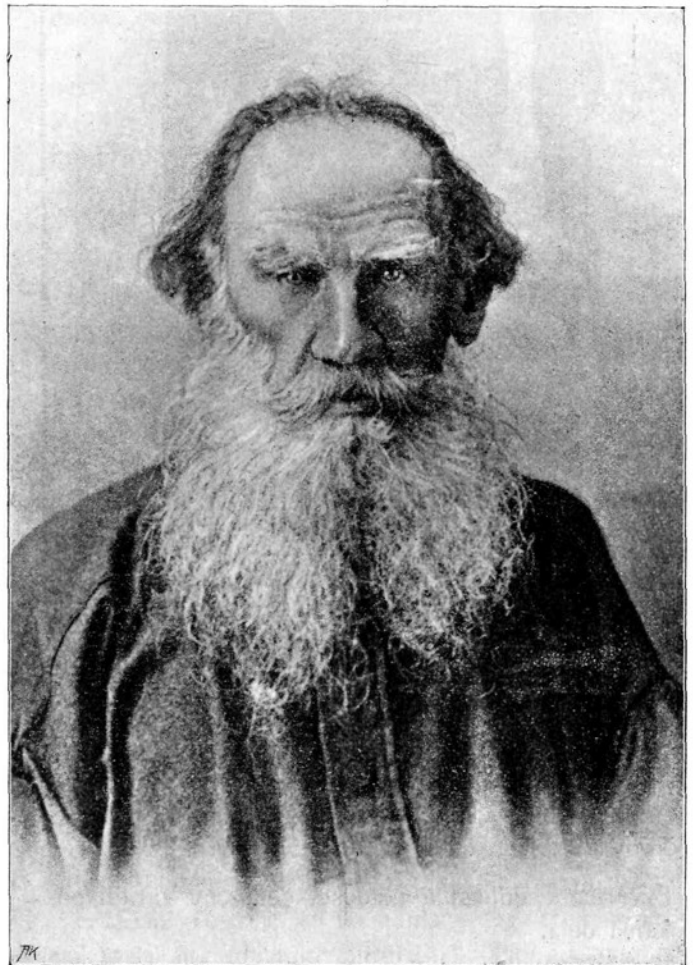
Dober dan, gospod!
Če ste dobri tako zelo,
glejte, meni je res hudo,
pisala bi, pa skoro ne znam.

Možu bi pisala. V vojni je.
Še je bolje beguncem pri vas,
kakor sta tudi glad in mraz
delež naš. On pa je tam.

Kaj bi pisala? No, da je križ
in, če je, da je daleč Bog.
Šest otrok in to dvoje rok...
Sama ne zmorem, a on je tam.

Še naslov... Da bi znala to,
sama bi šla, da ga najdem spet
in se vrne vsega otet
v najine trde sreče hram.

Glejte, vse leto ni glasu.
Davi pa pride prečudna vest.
Pravijo, da mi je večno zvest
in mu je dobro. Če res, ne znam.

LEV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ

Siromaštvo ni sramotno. — Beseda, ki so jo skovali nalašč za bogataše. Siromaki namreč ne verujejo v to. (Julij Knopf.)

Borza je prostor, kjer ljudje kupujejo, česar ne potrebujejo in kjer prodajajo, česar nimajo. (K. O. Rektor.)

Najcenejše blago na svetu sta danes: človeško meso in človeška kri. (Evg. V. Debs.)

Častni zakonik roparjev je — mednarodno pravo. (Henry Barbusse.)

Kamenje mečejo le na ona drevesa, na katerih je sadje. (Dymazal.)

So ljudje, ki govorijo, česar ne vedo; kadar pa imajo srečo, jim pravijo — preroki. (Roda-Roda.)

Ljubezen je tudi šport: atletika srca! (Moritz Goldschmid.)

V JASNIH NOČEH...¹

V jasnih nočeh, — v modrih dneh,
v jutranjih zarjah in zlatih večernih —
težko železo tisoč rdečih reže ran
in skoz vsemirja lije tiha tožba —

tiha tožba — glas bolesten,
a ta prevpije krik zemljé,
udár kaménja, divji obraz
bolečin in ječanje zadetih.

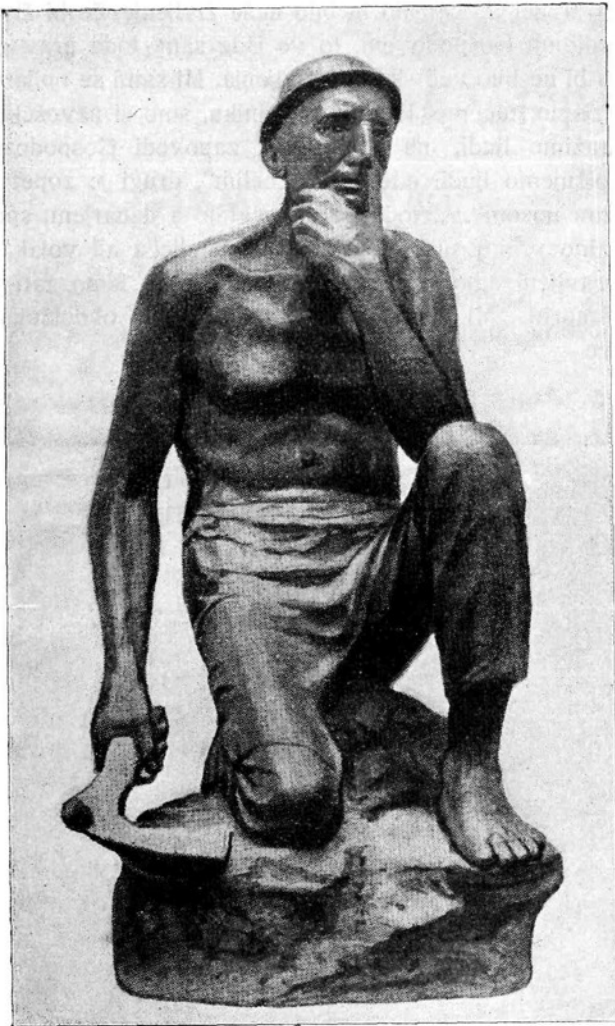
Kako je čudno to zvonenje!
Trudne zatisnem svoje oči.
Ti brat poleg mene, slišiš i ti?
Zdaj jok in zdaj težko petje —

O! pesem, zdaj te razujem!
Ko bi i revne, trudne množice
globoki smisel visoke pesmi umele —
nanovo bi moral vstati ta svet!

Krik, ki tilho v sanji zgubi se,
je to, neznani trepet in hrepenenje naše,
krvavordeče morja vročih solz:
To pesem je o revščini na svetu.

V jasnih nočeh, — v modrih dneh,
v jutranjih zarjah in zlatih večernih,
poslušajte pesem vašo, ljudje, poljubite rane si!
Slišim: Kako je mogoče? Strahoma vprašate.

¹ Ta pesem znanega nemškega socialističnega pesnika ni bila v originalu še nikjer objavljena.

N. N.: BOREC

LOVRO KUCHAR:

OBRAČUN.

Tovarna je odpustila petdeset delavcev zaradi pomanjkanja dela.

Obrat v tovarni je že dolgo hiral; ni bilo premoga, ne surovin in tako smo že dalj časa slutili, da namerava podjetje odpustiti mnogo delavcev. Čuli smo, da bodo odpuščeni vsi nekvalificiranci. Zato pa smo se hitro vsi organizirali v naši organizaciji. Celo taki so vstopili, ki niso imeli nikake razredne zavesti. Naše zaupnike smo naganjali zlepa in zgrda, naj vodijo odločno borbo za nas. Nakane podjetja smo imenovali lopovstvo in smo svoje stališče opravičevali čisto s socialističnega stališča.

„Kaj nas briga, če je tačas obrat pasiven. Prej je podjetje dobičkarilo z milijoni, naj krije zdaj izgubo iz njih!“ smo rekli. Stališču kvalificiranih delavcev smo se rogali. Rekli smo, da imamo isto pravico do dela kakor

oni in da nismo mi krivi, če ne znamo kake stroke, pa tudi tega nismo krivi, da smo se rodili kasneje kot oni. „Vaša strokovna izobrazba ni vaša zasluga, ampak gol slučaj,“ smo rekli. V delavstvu se je pojavil razdor. Mi kandidati obračuna smo zmerjali zaupnike z buržoazijo, ki smatra nas težake, rokovodje krampa in lopate, za manj vreden razred.

Na ta način se je odpust zavlekel od jeseni do zime. Končno pa se je nekega dne pojavil na črni tabli pred vhodom v tvornico sledeči seznam v obliki razglasa:

„Zaradi pomanjkanja dela se odpuščajo s štirinajst-dnevno odpovedjo sledeči delavci:“

Tu je sledilo petdeset imen, na koncu je bil datum in pod njim podpis firme. Delali smo še štirinajst dni, toda z občutkom, da ne spadamo več med delavce. Med

nami, odpuščenimi in onimi delavci, ki so ostali, je nastal prepad; začeli smo se sovražiti in to sovraštvo je prišlo že tu in tam do izbruha. Končno pa je prišel dan obračuna.

Skrajno neprijeten decemberski dan je bil takrat; nebo je bilo zastrto z gladkim, sivim svodom zimskih oblakov, ostra sapa je nosila v zraku nekake snežene smeti. Strog mraz je šel do kosti. Kljub temu pa smo čakali že dolgo pred določeno uro pred pisarno na obračun, ki je bil naznanjen ob treh popoldne. Pred burjo smo se skrivali za zid in za planke in potrpežljivo čakali, prezebajoč v zamišljenem samozatajevanju. Mraz je bil tak, da bi šel tudi skozi debelo obleko, toda med nami je bila več kot polovica oblečena zelo slabo. Mnogi so imeli na sebi še staro vojaško obleko, ki so jo prinesli iz rovov, bluze so jim bile prevelike ali pa premajhne, da so ob pogledu izzvali v duši smešnost ali sočutje. Marsikateri so imeli na bluzah še raznobarnve našitke bivših polkov, na katerih so se poznali še sledovi davno odtrganih odlik; ta ali oni je imel oprtan tudi nahrbtnik in v roki palico. Dva delavca, eden suh mladič, drugi starec z visečimi brki, sta hodila tesno skupaj pred pisarno gori in doli; roke sta tiščala v žepih, gledala samo v tla in molče stopala sem in tja. Morda sta bila kje v ujetništvu ali v kaki ječi, da sta se priučila takim sprehodom. Drugače se samo norci sprehajajo na tak način. Čisto zase je stala skupina rdečeličnih kmečkih fantov; debele svetle verižice s tolarji so jim visele ob telovnikih. Na njih obrazih ni bilo tiste skrbi, ki je odsevala z obrazov mnogih drugih. Preko ceste ob plotu je stal nepremično na mestu majhen, suhljat možic blestečih oči, zavil v dolgo zimsko suknjo. Poznal sem ga dobro. Zval se je Tevž in je bil rokodelec iz trga; njegova žena je kuhala delavcem hrano. Takoj sem razumel, zakaj je tudi on prišel na obračun. Enkrat je šel v pisarno, a se je hitro vrnil iz nje. Nekdo je za njim zaloputnil vrata in čul sem vpitje:

„Kaj, hudiča, me briga tvoj dolg. Obračunaj sam ž njimi!“

Možic se je molče vrnil na svoje mesto ob plotu in nepremično čakal dalje. Delavci so ga sovražno gledali in se mu muzali.

Medtem je bila ura že tri, toda iz pisarne še ni bilo nobenega poziva. Potrpežljivost nam je mahoma minila in začela se nas je lotevati nestrpnost. Jeli smo korakati nemirno po prostoru pred pisarno, cepetati z nogami, psovati zimo in končno nered, pisarje in uradnike, sprva pritajeno, potem čedalje brezobzirneje. V majhno vežico pred pisarno se je natlačilo že polno ljudi, pritiskali so proti durim in trkali nanje. Vendar se nobeden ni upal odriniti vrat. Nekdo pa je slučajno nehote premočno pritisnil na kljuko, v tem hipu je dobil nenaden sunek od zadaj in vrata so se široko odprla, dotični pa je radi sunka zletel daleč v pisarno. Gruča pred vrati je krohotaje odskočila, pisarji so preplašeni planili s sedežev. Njih

znojni obrazi so bili obupani. Najdebelejši in najstarejši izmed vseh je proseče rekel:

„Počakajte še nekoliko, par minut še. Računi še niso gotovi!“ Nato se je okrenil zopet proti pisarjem in jih začel zmerjati.

Vlomilec se je sramoval in se vrnil v vežo. Zunaj se mu je smejala gruča. Vendar smo čakali še precej časa, morda še četrt ure. Šlo je na večer, mraz je postajal ostrejši in nestrpnost je dosegala že višek, ko se je slednjič pojavil na pragu mlad dečko in odredil:

„Zdaj se prične. Postavite se v vrsto kakor pri vokalih, lepo drug za drugim, ne tako kakor živina!“

Brez ozira na njegove besede smo se zgrnili pred njim v neredno gručo, ki je pritisnila proti vratom. Vsak je hotel biti prvi. Zapazil sem, da rine proti vratom tudi možic Tevž; kakor klop se drži delavca Pravice, ki bi se ga rad otresel in se zato skuša s svojimi močnimi pestmi preriti proč od njega. Toda njegov trud je zaman. Možic je trpel zelo, ker so ga delavci odrivali iz mržnje in neke škodoželjnosti; toda držal se je vedno poleg Pravice.

Pravica je prejel denar prvi, točno za njim jaz. Možic Tevž je sledil Pravici v pisarno in se je hotel vmešati pri prejemanju plačila, toda blagajničar je bil razburjen in ga je opsoval. Kakor poparjen pes je možic sledil nama iz pisarne. Zunaj na cesti se je prihulil čisto k delavcu Pravici in mu rekel s prosečim glasom:

„Plačaj mi dolg!“

Pravica ga je prezrl, kakor bi ga niti ne opazil.

„Kam greš?“ me je vprašal „A, v konzum! Dobro, jaz tudi! Nocoj se moram najesti kruha!“

Pridružil se mi je in skupaj sva šla v trg, ki je ležal v soteski poleg tovarne. Midva s Pravico si nisva bila prijatelja, poznala sva se, kakor se poznajo delavci po obratih sploh. Name ni napravil ob prvem srečanju kakega posebnega utisa; bil je mlad, oblečen je bil vedno v povaljano vojaško obleko, porumenelo od plinov in dima iz rovov; na bluzi sta se mu preko ramen poznala sledova nahrbtnikovih jermenov, ki so ga morda gulili več let. Sedaj pa mu je bilo menda neugodno, biti sam z vsiljivim upnikom na cesti, zato se je pridružil meni.

Možic Tevž je šel za nama v trg. Med potjo se je pokazala iz gruče stranskih hišic tudi njegova hišica; mislila sva, da bo zavil proti njej, toda varala sva se; šel je za nama v trg. Ob vogalih nekaterih hiš so že gorele električne žarnice; nad hišami se je sklanjal pust zimski večer.

Šla sva v konzum in Tevž z nama. V prodajalni je bilo nekaj žen in otrok, ki so kupovali moko. Par delavcev je pilo iz malih čašic neko žganje.

„Kaj hočete?“ je vprašal mlad prodajalec in ko je slišal, da hočeva kruha, se je skoraj začudil in vprašal:

„Ali sta člana?“

Ker sva mu odgovorila, da nisva, je rekel, da ne moreva dobiti kruha.

„Adijo!“ je menil prodajalec.

„Član! To je zalega! Kaj me briga! Pravijo, da je delavski konzum, ali delavec niti ne dobi kruha!“ se je prepiral Pravica. Poznalo se mu je na glasu, da je gladen.

„Pravila so, ki zahtevajo tako!“ je velel prodajalec. Nazadnje pa je nama izjemoma dal vsakemu hleb kruha, težkega eno kilo.

Takoj na pragu sva ga načela in sicer brez noža: Pravica ga je trgal z zobmi, držeč hleb z obema rokama k ustom in brezbrizno korakal po mračnem trgu. Na koncu ulice je bila gostilna s trafiko.

„Morda imajo tobak!“ je menil Pravica in krenil proti vhodu. V krčmi je bilo nocoj nekoliko živahneje kot sicer. Ob dolgih priprostih mizah so sedeli gostje in pili, pušče tobak. Ko sem vstopil, sem videl, da je izmed njih večina tistih, ki so dobili danes z menoj obračun. Nekateri so bili že pijani, poznalo se jim je na izpremenjenih obrazih, s katerimi so strmeli po prostoru, smrdečem po tobaku, alkoholu in po premogu. Med gosti je bilo tudi nekaj žensk, sedele so za mizami, se smejele in pile kakor moški. Eno sem poznal. Pavla ji je bilo ime; bila je lepa in mlada, a bila je vlačuga. Za mizo ob peči je nekdo raztegoval harmoniko, vedno in vedno je prekinjeval, kakor bi se učil. Končno je zagodel dolgočasen valček in takrat so se prijeli trije moški in tri ženske in začeli plesati, zadevajoč ob stole in mize. Pavla je plesala z grdim, postarnim delavcem, s katerim je prej sedela in pila za mizo; njeno itak kratko delavniško krilo je včasih med plesom zavilo visoko v zraku, da sta se videli njeni lepi, okrogli nogi gori preko kolen, kjer so se nehvale črne nogavice, podvezane z belimi podvezi. Nogavice so bile tu in tam že luknjaste in skozi te luknje se je blestela pohotna bela koža njenih nog.

Midva s Pravico sva se vsedla k mizi, kjer je sedelo nekaj tujcev v debelih, kratkih zimskih jopičih. Bili so to kmetje, ki so verižili s konji na Nemško, pogovarjali so se o konjih in o težavah, ki jih imajo z vojaki na demarkacijski črti. Za naju se niso zmenili. Položila sva obgrizena hleba na mizo predse in naročila piva. Potem sva naročila „večerjo“, namreč krožnik golaža. Sklonila sva se preko krožnikov in hlastno jedla meso s kruhom, ko sva končala, je Pravica glasno vzkliknil:

„Pojedel bi jih še pet!“ Naročil je še eno večerjo.

Tevž, ki je vedno capljal za Pravico, je šel v gostilno za nama in se vsedel na stol k Pravici. Ko ga je vprašala natakariča, kaj bo pil, je v zadregi pomigal z ramama in rekel:

„Nič! Prišel sem skupaj s tem!“ Potem je sedel tiho na stolu in nepremično gledal svojega dolžnika, kako ravnodušno večerja.

Ko je ta použil tudi drugo porcijo golaža in poleg tega cel hleb kruha, se mu je vidno razjasnil obraz. Zravnaval se je na stolu in takrat se mi je zdelo, da je šele opazil Tevža poleg sebe. Pogledal ga je z zanimanjem in močje je zažarel v upanju.

„Prinesi tudi temu vrček piva na moj račun!“ je velel natakariči.

Tevž se je presrečen zahvalil in pil z dolgim požirkom. Čakal je, kdaj bo Pravica izvadil iz žepa denar in mu poravnal dolg.

„Saj ni zaradi mene,“ mu je skoraj zašepetal na uho, „ampak zaradi babe, ona me goni za teboj! Če ji ne prinesem denarja, ne smem pred njene oči!“ Ali njegova nada je bila prazna, Pravica se ni več brigal zanj. Ker je bil sit, ga je začela zanimati gostilna in gosti.

Godec je zopet raztegoval mehove in trije pari so zopet plesali. Pavla z istim postarnim, grdim dedcem kakor prej. Med plesom je gledala Pavla po sobi. Pravica se je srečal z njenimi očmi in dekle se mu je nasmejalo z belimi zobmi. On je umaknil oči od nje in me vprašal:

„Kdo pa je ta? — Škoda, da ne poznam! Kaj pa tisti stari dedec, ki pleše ž njo?“

Povedal sem mu nakratko, on me je poslušal, a ni izpraševal več. Pil pa je vrček za vrčkom. V moje začudenje je jel govoriti s kmetom, ki je prisedel k isti mizi. Vračal se je domov. Kmalu sta se začela prepirati. Kmet je trdil, da mora delati trdo šestnajst ur na dan, medtem ko delavec samo osem ur. To je vzrok draginje in pomanjkanja. Pravica mu je živahno ugovarjal, posebno ker je postajal čedalje bolj pijan.

„To je življenje. Štirinajst dni sem delal in danes sem prejel denar, a lahko vsega zapravim nocoj, še pijan ne bom!“ je govoril. „Medtem sem celih štirinajst dni stradal. In danes sem dobil obračun. Niti delati ne sme človek, tudi če bi rad. Evo knjige!“ Pomolil je po mizi oguljeno delavsko knjižico, ker pa so izza njenih listov gledali bankovci, se je preplašil in lokavo shranil knjižico nazaj pod bluzo. Po kratkem pomembnem molku je nadaljeval: „Oženil bi se... sploh se bom! Če dobim kakšno, ki bi imela, recimo, dvestotisoč kron, jo bom vzela, pa naj bo stara, ali mlada ali grda, samo da bo denar!... Dvestotisoč kron — oženjena je!“ Udaril je z dlanjo po mizi in pogledal po omizju. Navzoči so ga počeli poslušati z zanimanjem in se mu smejati.

„Kaj se režite? Ali je to kaj smešnega? Glavno je, da se rešim! Samo denar sem, pa bom tudi jaz znal živeti. — Saj niti toliko ni treba nazadnje — petdesettisoč bi bilo končno tudi dovolj, s petdesettisoč kronami bi postal človek.“

„Kaj pa bi napravil, recimo, če bi ti dal zdajle petdeset tisoč kron?“ ga je vprašal konjski verižnik.

„Vprašanje! Vi ste bedak! — Toda, če bi jih imel, kakor jih nimam — hm! Naprej bi povabil na primer vse prijatelje, ki so reveži, pa bi jim priredil večerjo, piti in jesti kolikor bi hoteli — do smrti bi jih opijanil in nahranil bi jih, da bi popokalili. — Potem bi užival — dobil bi si žensko, kakršno bi hotel. — Trošil bi, da bi vedel, kdaj sem živel... Sploh ne vem — menda bi niti ne znal ravnati z denarjem. Mogoče je prav, da ga nimam. Prav ni...“

Ko je govoril o ženski, sem slučajno pogledal proti Pavli. Videl sem, da se ji iskrijo oči. Gledala je naravnost proti Pravici. Njen kavalir jo je držal okrog pasu in jo stiskal, toda oha je bila očitno neobčutljiva za te objeme. Silil jo je, naj pije, ona je ubogala molče, toda niti alkohol je ni mogel omamiti. Čakala je samo prilike, da bi ga mogla pahnuti od sebe.

Čez nekoliko časa je godec zopet zaigral in Pavla je šla plesat s prejšnjim. Čisto mrtva je visela ob njem. ko pa je plesala mimo Pravice, se ga je skušala dotakniti. Pravica, ki je že nehaj sanjariti o denarju, se je srečal z njenimi očmi.

Naenkrat pa se je dvignil izza mize Tevž, ki je do- slej čisto mirno sedel na mestu; dvignil se je, njegove oči so gorele v jezi in bil je tako razburjen, da si je mor- al oddahnuti, ko je hripavo rekel:

„Sedaj je dovolj! Plačaj hrano, ali pa —!“

Bil je grozen v svoji razljučenosti, kakor razkačen gad se mi je zdel.

Pravica je ta pojav popolnoma prezrl, tudi Pavla se je delala, kakor bi ne slišala ničesar. To je Tevža še bolj razburilo.

„Denar takoj, ali pa grem po orožnike!“ se je zadr- še bolj grozeče.

N. N.: ODPOČITEK

„Kaj boš plesala zmerom z istim!“ je rekel lahko- miselno in iztegnil roke po nji.

Ona se mu je spustila v naročje. Pravica ni umel plesati dobro, ali ker je bil že pijan, je plesal vseeno. Po plesu je izpustil Pavlo sredi izbe, toda ona se ga je okle- nila za roko in odšla ž njim na stol. On jo je objel preko pasu in ji dal piti.

„Zdaj mi je vseeno,“ je rekel. „Pa pij, toliko imam, da se boš opila, pa če vse zapravim nocoj.“

Prejšnji ljubimec Pavle ni sedel za mizo, ampak je z mračnim obrazom stal za njenim hrbtom. Dvakrat je zaklical:

„Pavla, Pavla!“ Toda ona se mu ni odzvala. Potem pa je siknil skozi zobe: „Vlačuga!“ in zlezl tiho za mizo. Njegov zoprni obraz je bil še zoprnejši in zdel se je mnogo starejši kot prej.

Cela soba je prisluškovala, na videz pa je govorila glasno čisto druge reči. Godec se je zopet začel igrati s posameznimi glasovi harmonike. Tevž pa je nadaljeval:

„Hrano sem mu dajal mesec dni; rekel je, da bo plačal, ko prejme denar; prejel ga je, plačal ni, prejel ga je zopet in plačati zopet noče. Daj denar!“

Prejšnji ljubimec Pavle je zmagoslavno gledal. Pri- šel je k naši mizi in govoril zasmehljivo:

„Pavla, ali te ni sram?“ Toda v njegovih besedah je bilo več prošnje kot zasmehljivosti. Pavla pa se ni zmenila zanj, niti sovražnega pogleda mu ni privoščila. Tudi proti ostalim ni čutila nikake sramote. Pravica se je smehljaj, bil je pijan, poleg sebe je čutil topli Pavlin život.

„Grevla!“ je rekla končno ona. Hotela je vstati.

„Denar sem!“ je vpil Tevž in zgrabil Pravico z obema rokama za rame.

„Osel! Tu imate!“ je zamrmral ta mračno in vtregel dvajsetkronski bankovec na mizo. Tevž ga je hlastno zgrabil in ga stlačil v žep.

„To je premalo! Komaj za en teden! Daj še več!“

„Vi ste pravi bedak!“ se je Pravica cinično nasmehnil. „Ali bom delal potem samo za hrano? Smešno!“

„Denar sem!“ je hropel Tevž kakor gluhi.

Verižniki ob mizi so se zakrohotali na glas. Ne vem, kaj se jim je zadelo smešno.

„Greva!“ je silila zopet Pavla.

Pravica pa se ni zgenil, pustil je čisto mirno, da ga je držal Tevž za suknjo. Naenkrat pa je zaigrala na njegovem obrazu globoka bolešt, pomešana s cinizmom. Otresel se je nadležnega upnika, potem je izvlekel izpod bluze delavsko knjižico, vzela iz nje ves denar, ga stisnil v pesti in ga zagnal po mizi.

„Tu imate! Nažrite se, lopovi! Meni je vseeno!“ je zakričal.

Po denarju sta planila Tevž in natakarka hkrati in se pulila zanj.

Takrat se je Pravica zavedel, da se ga Pavla še vedno drži.

„Poberi se tudi ti! Kaj se ližeš? Beži k vragu! Zakaj si mi pravzaprav? Stran!“ ji je rekel surovo in jo pahnil od sebe, da se je opotekla po sobi. V kotu, kamor se je zaletela, se je obrnila in zaplakala.

Delavec Pravica pa se je okrenil proti vratom in rekel čisto mirno:

„Lahko noč!“ in odšel v temo.

Od takrat ga nisem videl, niti nisem o njem čul. Morda se je oženil in priženil dvestotisoč. Pa gotovo ne! Drugače bi me gotovo povabil na pojedino, ker je rekel da bo takrat povabil vse siromašne znance.

— — —
Pavlo pa vidim še večkrat!

JOŠKO KOVIČ:

PRED SKRIVNOSTJO.

Tih pogovor kakor Božična noč se je razpletel med nama
in vsaka beseda je bila kot vzdih jesenskih rož...

„Včasih človek zakolne,
ko ni solnca,
in ko je tema v njem
in vsenaokrog.“

„Včasih pa sklene roke
in jih vso noč ne razklene
in moli...“

„Včasih pa solza samo,
čista kot zvezda z jasnine
mu kane v temò:
o Bog, o Marija! —“

Več nisva izpregovorila. —
Gladna tišina se je zarila v najini duši
in ne kletev, ne solza ni kanila na krizanteme,
ki so neme gorele pred nama
kot obledele zvezde...

RADIOVOJ REHAR:

PREMIŠLJEVANJE.

Šel sem po zvoženi cesti v pozni jeseni,
severni veter stresal je krone dreves,
v zadnjih tresljajih drhteli so listi rumeni,
z vetrom plesali poslednji mrtvaški svoj ples.

In ko te liste zbledele me enkrat ob koncu
smrt bo odtrgala z debla človeškega vej,
novi spet v novem pognali bodejo solncu,
a name mislil nobeden ne bo več poslej...

SILV. ŠKERL:

PESEM MOJE MATERE.

Jaz sem pri tebi, sin.
Jaz sem vsak hip s teboj,
ti si vsak hip z menoj,
moj sin.

Ti si daleč od mene, sin,
in ne vidim natanko tvojih oči,
a vem, kako se ti, sin, godi.
Od zjutraj, ko vstaneš,
do trudne noči,
kar delaš, kar misliš, vse vidim.
Ne vidim natanko tvojih oči.

Gledam tvoje težave.
Sin, skleni roké, moj obraz poglej
skoz noč daljave —
jaz sem pri tebi, sin,
jaz sem vsak hip s teboj,
ti si vsak hip z menoj,
moj sin.

N. N.: BABICA

JOS. SUCHY:

TRI INDIJSKE PRIPOVEDKE.

Veliko telo, kratka pamet.

Nekoč se je Bodhisatva¹ v himalayski² pokrajini preporočil kot opica. Močan je bil, velik in lep ter bival v gozdu ob reki Gangu.³ V Gangu pa je živel takrat krokodil. Ko je nekoč krokodilka zagledala Bodhisattvo, se

Tri indijske pripovedke. G. Jos. Suchy je bil tako prijazen, da nam je iz svoje prevodne zbirke po izvirniku „Jataka“ (zbirka indijskih pravljic, pripovedk, basni itd.) prepuštil gorenje tri živalske pripovedke. Celotna zbirka izide v kratkem kot knjiga s krasnimi slikami, na kar že danes opozarjamo naše bralce.

¹ Bodhisattva je znan drugače pod imenom Buddha („Vzbujeni“). Indijski princ Siddhârtha je v šestem stoletju pred Kristusom oznanjal novo vero (buddhizem). O njegovem življenju in globokih naukih prinesemo v eni prihodnjih številkih daljši članek.

² Himalaya se imenuje najvišje pogorje sveta (do 8840 metrov), ki tvori naravno mejo Indije proti severni strani.

³ Veletok Ganga je Indijcem sveta reka. Izvira v himalayskem pogorju.

ji je zahotelo po mesu njegovega srca ter je naprosila krokodila: „Soprog, želim si srčnega mesa opičjega kralja“. — „Draga, mi živimo v vodi in on na kopnem. Kako ga naj ulovim?“ — „Ulovi ga, kakor hočeš toda če ne dobim njegovega srca, umrjem.“ — „Že dobro,“ jo je pomiril krokodil, „ne razburjaj se. Imam že načrt, kako ti ga izročim.“

Ko je Bodhisattva pil vodo iz Ganga in sedel na rečno obrežje, se mu je približal krokodil ter ga nagovoril: „Ti opičji kralj, zakaj si vedno tu, kjer bivaš že tako dolgo časa in kjer je tako grenko sadje, v tem ko je na drugem bregu Ganga v obilici sladkega ovočja, mangov⁴ in krušnega sadja?⁵“ — „O kralj krokodilov! Ganga ima veliko vodâ in je širok. Kako naj pač pridem na ono

⁴ Mangus se imenuje užiten sad takozvanega mangovega drevesa.

⁵ Krušno drevo, ki raste v južnih krajih, daje tako velik sad, da tehtajo posamezni plodi do 15 kg! In ti so tako dobri in redilni, da nadomeščajo južnjakom kruh — srečni južnjaki!

stran?" — „Če hočeš tja, te vzamem na svoj hrbet ter te prenesem.“ — Oni mu je verjel in se odločil na pot. „Pridi tedaj in stopi na moj hrbet,“ je rekel krokodil. Ko ga je nosil že nekaj časa, ga je potopil v vodo. „Potapljaš me v vodo, dragi, kaj znači to?“ je rekel Bodhisattva. — „Nisem te vzel s seboj s poštenim namenom. Moji ženi se je zahotelo tvojega srčnega mesa; radi tega sem te vzel s seboj.“ — „Dobro, da si mi to povedal. Če bi me opice imele srce vedno s seboj, bi se pri našem skakanju od veje do veje že zdavnaj strlo v prah.“ — „Pa kam ga spravljate?“ Bodhisattva je pokazal v bližini rastoče, z zrelim sadjem preobloženo drevo Udumbara¹ ter dejal: „Vidiš, tam-le vise naša srca na drevesu Udumbara.“ — „Če mi daš svoje srce, te ne usmrtim.“ — Dobro, prenesi me tja! Dam ti ga. Tam na drevesu visi!“ Krokodil ga je prenesel tja, Bodhisattva je skočil z njegovega hrbta, sedel na drevo Udumbara ter rekel: „Priatelj, ti neumni krokodil! Ali si res mislil, da imamo opice svoja srca obešena na drevesu? Ti si tepec. Tvoje telo je sicer veliko, pamet imaš pa kratko.“

Krokodil pa se je odstranil užaloščen kakor kdo, ki je izgubil tisočake.

Opice — čuvaji nasadov.

Za časa kraljevanja Brahmadata v Benaresu² so ob priliki ugodnega zvezdnega stanja³ oznanili ljudstvu, da se bo v mestu vršilo veliko slavlje. Odkar je prebivalstvo čulo prvi udarec na boben, je vsakdor mislil le na to slavlje.

Takrat je v kraljevem parku živelo mnogo opic. Čuvaj nasadov v parku si je mislil: „V mestu so razglasili, da se bo vršilo veliko slavlje; zaukazal bom opicam, naj pridno zalivajo nasade, sam pa se udeležim praznovanja.“ Stopil je h glavarju opic ter dejal: „Dragi glavar! Ve opice imate vendar toliko koristi od parka, obirate cvetje, sadje in brstje. V mestu so razbobnali veliko slavlje, katerega bi se jaz rad udeležil. Ali bi ve med tem časom zalivale mlada drevesca?“ — „Dobro, dobro, bomo že storile.“ — „Pa izvršite nalogo dobro!“ je pri-

¹ Udumbara iz vrste figovih dreves (*Ficus glomerata*) z oranžnobarvnim sadjem.

² Veliko mesto v severozapadni Indiji. Sveto mesto ob Gangu, kamor si hodijo pobožni Hindujci prat grešne duše.

³ Tudi Indijci so se kakor skoro vsi drugi narodi bavili z vedeževanjem po stanju zvezd. Da, pri njih je bila ta stroka še posebno razvita in je dala že marsikomu marsikaj misliti — celo modernim učenjakom.

poročal čuvaj ter jim izročil usnjatih cevi in čebrov za zalivanje sadik.

Opice so zalivale drevesa z usnjatimi cevmi in čebri. Opičji glavar pa jim je rekel: „Čujte, opice! Varčujte z vodo. Predno vlijete vodo na drevesa, jih izrujte ter si oglejte korenine. Če koreninijo globoko, morate več vode doliti, drugače pa manj. Pozneje bomo morebiti težko dobile vode.“ Opice so tako storile.

Moder mož pa je opazoval, kako so opice pustošile po kraljevem parku ter jih ogovoril: „Opice, zakaj izdirate mlada drevesa ter jih oblivate po dolžini korenin?“ — „Tako nam je priporočal naš glavar,“ so odgovorile. Ko je modrec to slišal, si je mislil: „To moram reči, če hočejo neumneži storiti kaj koristnega, napravijo le zlo.“ In dostavil je: „Kdor je zgolj za škodo sposoben, ne pri naša sreče, tudi če hoče koristiti. Norec dobro le razruši. Tako delajo opice v parku.“ —

Sova — kraljica ptic.

Nekoč v prvem razdobju časa so si ljudje izbrali postavnega, lepega in v vsakem oziru dovršenega moža za svojega kralja. Tudi četveronožci so si izvolili leva za kralja in ribe v velikem morju ribo Anando. Nato so se sešle ptice na peščenem kraju v gorovju Himalaya ter modrovale: „Ljudje imajo kralja, četveronožci in ribe imajo kralja, samo me ga nimamo. Ni dobro biti brez glavarja. Tudi me si ga moramo izbrati. Toda koga bi volile?“ Ogletovale so se naokrog in dopadla se jim je — sova. „Ta se nam dopade,“ so rekle. Tedaj je neka ptica trikrat ponovila predlog, da se spozna mišljenje vseh. Pri tretji ponovitvi pa se je vzdignila vrana ter zahreščala: „Če že sedaj pači svoj obraz, ko smo jo izvolile za kraljico, kako se bo šele mrgodila, čim se ujezi, ker v tem primeru bi se razkropile vse kakor sezamova zrnja, ki jih vržete v vročo ponev. Meni se ne dopade! Sicer ste jo enoglasno izbrale za kraljico, toda oprostite mi, če se drznem oporekati.“

In ptice so odgovorile: „Kar je prav in pošteno, lahko poveš. Prav rade ti dovolimo, saj najde zrno večkrat tudi mlad in majhen ptič, če je razumen.“

In vrana je odvrnila: „Sova se mi ne dopade, prijateljice. Le pogledjte njeno lice! Sedaj je vesela, kako bo šele, čim se ujezi.“ — Nato se je dvignila v zrak ter hreščala: „Meni se ne dopade, meni se ne dopade!“

Tudi sova se je dvignila ter ji sledila. Odsihdob se sovražita. Ptice pa so si izbrale za kralja zlatega laboda ter se nato razšle.

VRH TRIGLAVA S KREDARICO.

PAVEL KUNAVER:

GORE IN MI.

Nad sto let je minilo, odkar je človek vzljubil gorsko naravo in ta ljubezen plamti od tedaj vedno bolj, kajti izgubljena ovca — človek je našla svoj nekdanji dom — naravo, iz katere je v pradavnih časih izšla.

Usoda nas premnogih je, da tičimo cele tedne in mesece dolgo v zaduhlih prašnih pisarnah, delavnicah, tovarnah, šolskih sobah in delamo ravno nasprotno, kot kar zahteva naše telo, ki je po pradedih bilo namenjeno za prosto življenje v prosti naravi. In ravno tekom minulega stoletja so se povečala mesta tako zelo in vsrkala toliko človeštva v svoje ozke mrtve zidove, kjer mlado in staro malone vseh stanov životari žalostno življenje v prahu in medlem solncu ali pa v dimu gostilniških sob, kjer pijavka-alkohol uničuje moči ljudstva!

Zato kličejo prijatelji ljudskega zdravja vedno bolj, da naj vsakdo, ki mu dopušča čas, za kratko dobo zapusti mestne zidove in naj pohiti ven, kjer še deluje, še živi naša pramati narava, ki nas izgubljene otroke še vedno sprejme prijazno in nas vsakokrat odpusti nazaj bogato obdarovane z najdražjim, kar imamo: z zdravjem, zadovoljnostjo in srcem, polnim veselja in spominov na krasote, ki presegajo človeške umetnine daleko!

Res, dolgo časa si je mogel le petičen človek dovoliti, da se je odstranil dalje iz mesta, ker so bile potovalne razmere težavne. Danes pa nas popelje železnica v nekaj urah tako daleč, da niti ne slutimo več o mestnem hrupu in da niti oblaka dima, ki plava nad mestom, ne vidimo več. Treba nam je torej samo dvojega: hoteti, da pri-

demo ven in pa žrtvovati malenkost denarja. Napačno misli, kdor misli, da so izleti dražji kot posedanje po gostilnah! Zunaj mnogokoga telesno gibanje v čistem planskem zraku prepriča, da je alkohol telesu — obenem pa denarnici škodljiv — kar že samo upliva najizdatneje na ugodne finance.

Na človeka uplivata s svojo mogočnostjo največ morje in gorovje! Žal, prvo je nam Slovencem sedaj malone nepristopno, ker nam je zemljelačni Italijan pred nosom zaprl dohod do njega. Ostal pa nam je dobršen del naravine lepote: to so naše lepe, visoke, sinje gore! One so nam nedvignjen zaklad zdravja in moči in za mnovega edini kraj, kjer se more še enkrat preroditi in poživiti!

Kogar ne veseli visoko v gore, najde že pod njimi v divjih, krasnih dolinah izredne užitke. Kdo ne bi umotknil spričo pogleda na Triglav, ki se dviguje nad dolino Vrata 1800 m malone navpično, ko hiti pogled čez temne tihe gozdove okoli beloprodne Bistrice, čez širne meli, snežišča, po strašni skalni steni, vse prekopani od črnih kaminov, čez blesteči ledenik in gori čez zadnje, belo venčane stene na vrh, moleč v temnomodro nebo?! Kdo more vpričo takega veličastva, takega velikanstva še misliti na sebe, ki se more tam imenovati komaj prašek? Kje ostanejo tedaj vse skrbi, prepiri, malenkostne želje in druga duševna navlaka mestnega človeka! Orjaške gore s svojim velikanstvom, s svojo nemo lepoto nas očistijo vseh dušnih madežev in osrečijo!

In koliko imamo takih krajev, kjer se sredi gozda ali na solnčnem planinskem pašniku brez truda udamo mirnemu razgledovanju gorskih krasot! Že dolina Kamniške Bistrice je pozdravila premnoge, ki je še truden od težkega telesnega ali duševnega dela, klonil glavo, da se je vračal nazaj z bistrimi očmi, z novimi močmi — z eno besedo: ves prerojen. A poleg preje omenjenih

črnimi gozdovi; Planica, domovina Save Dolinke, koder se nad krasno oblikovano dolino dviguje sloki Jalovec tako mogočno in silovito v modro nebo, da gleda človek ta orjaški steber narave ure dolgo — a mu postaja vedno ljubši; zobati venec Martuleka, tik nad vasjo Gozd pred Kranjsko goro upliva s tako silo na vsakogar, da nehote zakliče: „Tu-sem se bom vrnil še mnogokrat!“

SLAP PERIČNIK V VRATIH POD TRIGLAVOM

Vrat in Bistrice je pod našimi planinami še mnogo lepši in lepši dolin kakor onidve, in vsaka nudi novili, nepričakovanih lepote, tako posebno Logarska dolina, severno pod Kamniškim sedlom, s 60 m visokim slapom Rinke, divji Robanov kot, krasna, tesna Kokriška dolina z nepopisno lepo pod severnim vzhodom divje razdrapane Kočne in Grintavca ležečim Gorenje Jezerskim; Bohinjska dolina s temnim, skrivnostnim jezerom; čudovite tesni Rodovine v Vintgarju; Velika Pišenca pri Kranjski gori z veličastnim zaključkom, ko se dvigajo Razor, Prisojnik in Škrlatica s tisoč metrov visokimi, razpadlimi, temnimi, rdečimi, s snegom pobeljenimi stenami nad

Pa besede so proti resnici kakor plamen sveče proti solncu! In vendar, kako malo jih je, ki poznajo te lepote in ki uživajo njih kras, njih nebeški mir in čisti zrak, in ki si tam utrjajo zdravje za pozna leta! —

Še vse kaj drugega, lepšega nam nudijo gore, kadar se povzpnejo po potih ali brez njih na visoke vrhove! Že pot sama tje gori v sinje višave je polna čarov, posebno gori na meji, kjer sovražni mrz in luti viharji otežujejo življenje rastlin. Tam pokažejo ta bitja svoj značaj, ko se prilagodijo vsem težkočam divjih vetrov, strašnih plazov in dolgotrajne zime. V slikovitih skupinah stoje tam razmršeni viharniki — smreke, v družbi žila-

vega pritlikavega ruša, ki mu zadostuje za življenje le malo prsti v ozki špranji na strmi skali ali na širnih meliščih.

Kar se je upalo gori v te neprijazne višave dolinskih rastlin, podleže nezgodam in bukve so skrivljene, podrte, poležane, med tem ko žilav viharnik, ki mu je bil odlomljen vrh, zopet ponosno dvigne vrhno vejo v nebo kot nov vrh!

In neštete bujno barvane cvetice! Pomladi so skale v krajih, kamor še ni prišel človek, ki nemiselno uničuje rastlinstvo, kar pozlačene od prekrasnega planinskega jegliča! Poleg njega cvete temnomodri kelih svišča in truma drugih živobarvnih cvetic. Poleti pa prevladuje na težko dostopnih krajih bela zvezdica planike, najlepše rožice gora. Le žal, da so jo turisti in domačini tako temeljito uničili na lažje dostopnih mestih. Saj je planika rastlina travnikov in se je le umaknila v skale pred uničevalnostjo človeka!

Ob meliščih, ob robu gozdov in hudournikih pa žari poletni škrlatno rdeči gričevnik (rododendron) v takih množinah, da se nam veseli srce. Kajti, ti krasni živobojni cveti v zvezi s temnim zelenjem, svetlimi skalami, belimi, blestečimi snežišči, visokimi stenami, ki jih zaključujejo sinji vrhovi in zobati grebeni ter modro nebo s podečimi se oblaki, tvorijo sliko lepote, ki se je ni mogoče naveličati, ki upliva na dušo izmučenega človeka kakor balzam. In sveti mir vsepovsod — kvečjemu oddaljen grom slapa ali vršenje vetra po višinah — pomiri nas popolnoma. —

Ko pa zapustimo zadnje samotne viharnike in ostajajo sočni planinski pašniki pod nami, širi se nam pogled v daljave, pred nami pa se dvigajo goli vrhovi vse bolj divje in strašno, kot smo slutili od spodaj. Mrtve stene — le redka rušica skromnih cvetk jih še krasi — ožive od časa do časa, ko se kruši skala, ko šine preko njih divja koza. Da, tu gori, kjer se že pogosto menjujejo skalne stene in meli z bujno zelenimi, s cvetkami posuti strmi pašniki, tam je dom divje koze, naše najbrhkejše živali.

Seveda oni, ki vriska in kriči in kali božji mir po gorah, je ne bo našel, ker se mu bo plaha in urna žival umaknila na kraje, kjer je ne moti nespametni človek. Kdor pa se tiho vzpenja po onih krajih, bo nenadoma ugleđal tropo divjih koz, paščih se po visoki zelenici in če ostane tih in miren in mu je veter ugoden, lahko jih

bo opazoval poljubno dolgo, kako se znajo tudi one veseliti življenja in bo končno občudoval njih lahki tek čez bregove in stene ter se divil drznim skokom v globine, kjer jim nudi stojišče prostor, komaj dlan obsežen! So to užitki, ki ostanejo nepozabni in daleč, daleč nadkriljujejo vse, kar nudijo doline. —

Vzpenjajoč se navzgor, plezajoč po skalah, kaminih in po zračnih grebenih se nam razgiblje vse telo in močno delujoča pljuča vsrkavajo najčistejši, najfinejši zrak. In solnce nas osvetljuje z nezmanjšano močjo bolj kot v dolinah, kjer nam prah in vodna para odvzameta tretjino njegove sile.

Končno je dosežen cilj — visok vrh in komur je bila usoda mila, da ga je dosegel v jasnem vremenu, ima sedaj poplačan ves trud prebogato. Že dosega cilja nam uzadovolji srce, kaj šele, če nam nudi polno mero največje lepote! Vzvišen je užitek solnčnega vzhoda na gorah. Daleč smo od ljudi, globoko doli v modrih meglicah še spava mesto in vas — pred nami pa se odpirajo v krogu komaj doumne daljave, polne čudovito oblikovanih vrhov in nad tem prekrasnim velikanskim krogom se dviga temno nebo z belimi zvezdami. Na vzhodu se pokaže širok pas krvavordeče in zlato obrobljene zarje. Vedno više sega v nebo, vedno širša postaja in vrhovi se svetijo v njej. Vsa ta velikanska narava pa je smrtno tiha ob pričakovanju nastanka novega dneva in solnčnega prihoda. Nimamo besed, da bi popisali, ne barv, da bi naslikali ta veličastni prizor — imamo pa srce, da ga občutimo v vsej njegovi velikosti. In ko se prikaže solnce, zažare vrhovi v prekrasni rdečici — a globoko doli je še vse modromračno in dolge sence padajo še preko ravnin.

Dan pa je tukaj in polagoma se posvetijo iz globin hišice ljudi, teh ošabnih črvov. Kdor pa stoji ob takem času visoko gori, spozna svojo ničevost in mir se mu naseli v srce, mir, ki ga življenje tako skopo meri človeku! — In če smo ure dolgo prebili na gori, onih daljav, ki nam neprestano odkrivajo nova čuda in za katerimi slutimo neizmernost stvarstva, se ne naveličamo.

Pa pride doba odhoda in težko je slovo od vrha, od gore, od vsega, kar nam je naredilo veselje, kar nam je dvignilo srce in nas poživilo telesno in duševno in spoznali smo, da so gore naše zavetišče, naše prijateljice, tolažiteljice in najlepše svetišče, kjer globoko zaslutimo neizrekljive reči. —

ALJAŽEV STOLP (TRIGLAV V SNEGU)

LIVARJI KOVIN V STAREM VEKU.

Umetnost vliivanja kovin je že prastara in sega daleč nazaj v stari vek človeške tehnike, daleč nazaj v prazgodovinsko dobo, ko se je človek sploh naučil čiste kovine iz rude izločevati in jih porabljeti v svoje namene.

Prva kovinska zmes je bila iz bakra in kositra, ki sta dala prvo uporabno kovino bron, v manjšem obsegu so stari rabili tudi čisti baker, kositer, srebro in zlato. Lito železo, kakor nam zgodovina pripoveduje, so začeli veliko kasneje uporabljati tako, da so bron poznali več tisoč let pred železom, radi česar imenujemo to dobo bronasto dobo.

Zgodovina starega veka nam pripoveduje, da so imeli kovine: Perzijanci, Judi, Kitajci, Japonci, ravnotako Asirci, Babilonci in Egipčani že tisoče let pred Kristom. Egipčani so imeli 3000 let pred Kristusovim rojstvom že dobro tehnično razvite livarne za bron, v katerih so izdelovali bojno orožje, domače orodje, posode, zvonove, figure in druge take stvari, ki so bile zelo umetno izdelane in cizilirane.

Od teh narodov, posebno pa od Egipčanov, so začeli Evropejci spoznavati kovine. Pri Grkih najdemo iz brona vlite, zelo umetno izdelane stvari, ki so bile narejene 1000 let pred K. r. in ki nam kažejo sličnost z egipčanskimi izdelki tretjega in četrtega tisočletja pred Kristom.

Druga doba te tehnike se kaže pri Grkih v 5. stoletju pred Kristusom v tem, ker se razlikujejo po velikosti. V tej dobi so bile iz brona lite figure v človeški velikosti visoko tehnično razvite in zelo umetno izdelane. Med Grki se je livarstvo v zadnjih 50ih letih pred Kr. r. zelo hitro razvilo. Kot dokaz k temu lahko navedemo, da je bilo v svetišču Delfi nič manj kot 3500 figur v človeški velikosti. V grških mestih Atene, Korint, Egina in Delos so se posebno veliko bavili z livanjem kovin in se je v teh krajih povzpela livarska obrt na visoko stopnjo popolnosti. Največji odlitek je bila orjaška figura pred pristaniščem v Rodu pred otokom enakega imena v Egej-

skem morju, ki jo je izdelal livar Karos leta 290. pred Kristusom. Bila je 70 komolcev dolga in je veljala 300 talentov, t. j. približno 700 milijonov kron. Radi velikosti, ki ji ni bilo enake, so jo imenovali „Orjak pred Rodom“. Imenovali so tega bronastega moža tudi med „sedmimi čudeži“ sveta. Ta velikanska figura je predstavljala pokoncu stoječega moža z razkoračenimi nogami čez vhod v pristanišče. Leta 223. pred Kr. ob priliki potresa se je ta kip zgrudil na tla in razbil. Pozneje so ga Rimljani zopet postavili, vendar se je pa l. 500. po Kr. ponovno zgrudil. V letu 672. so Saraceni kose podrte podobe prodali nekemu trgovcu, ki je rabil 900 kamel, da jo je zamogel prenesti. Od starih Grkov je ostalo še veliko umetno litih podob, veliko tudi v človeški velikosti. Mnogo jih hranijo po raznih muzejih. Od Grkov je pozneje prešla umetnost vliivanja tudi na Rimljane. S propadom Rimljanov so propadle vse tedanje pridobitve in tako tudi livarne kovin, ki so oživele šele par sto let pozneje.

Litega železa narodi starega veka niso dosti poznali; vzrok tiči v tem, ker so železo šele veliko pozneje spoznali kot pa druge kovine. Tudi je veliko bolj naporno in zahteva večjega tehniškega znanja, če hočeš železo iz rude izločavati ter ga predelati za uporabo. Zato narodi starega veka dolgo časa niso poznali železolitja, temveč so železo samo kovali, četudi je bila livarska tehnika kovin precej visoko razvita.

Pač pa so sledovi železolitja pri Kitajcih tudi iz starega veka in čeprav redki! Dokaz temu je 13 metrov visoka podoba, ki predstavlja Kitajcem neke vrste boga in ki izvira še iz starega veka, to je krog 700 pred Kr. r. — Posamezni železni odlitki se dobijo sicer tudi med Grki in Rimljani, vendar pa že v poznejših časih. V celoti pa se je železolitje pojavilo veliko stoletij kasneje v srednjem veku med kulturnimi narodi, ki so prvotno le — topove in kroglje vliivali.

TELOVADBA.

Vzgoja v delavskih telovadnih organizacijah.

(Po prof. Toškerju).

Vzgoja, ki jo razširja današnja človeška družba ozir. njeni varuhi: uradi in vlade s svojim šolstvom, je kapitalistično - meščanska in vzbuja v čustvovanju malega otroka čut podrejenosti, ki nikakor ne more vzgojiti socialno nravnih značajev, kajti, gotovo je, da se bo človeška družba le tedaj prenovila, kadar se bo opirala na zadnje. Npravne značaje vzgajati, je vzvišena naloga delavskih strank, ki jo izpolnjujejo, ne glede na velike ovire, ki so jim od razrednih nasprotnikov postavljene na pot. In če hočejo socialistične stranke postaviti „skalo, na kateri bo sezidana cerkev bodočnosti“, morajo to socialistično vzgojo razširiti med najširše plasti delavskega ljudstva, zlasti pa v vrste delavske mladine.

Toda ne smemo si tajiti, da težke in nepobitne resnice te vzgoje niso ravno najprimernejše agitacijsko sred-

stvo za nestalno in takoj vzrujeno mladino. Zato je treba uvajati mladež v te resnice polagoma, svobodno, po dobro premišljenem načrtu in zlasti ne smemo pri tem pozabljeti, da je duševna vzgoja, pa bodi tudi najboljša, brez istočasne pravilne in sistematične telesne vzgoje vendar le enostranska. Veliki vzgojevalec J. A. Komenský je rekel:

„Zdrav duh le v zdravem telesu!

Temu veruj in po tem se ravnaj!“

Tej nalogi socialistične, pametne in sistematične vzgoje naše mladine z ozirom na duh in z ozirom na telo ustrezajo najboljše naše: Delavske telovadne organizacije.

Tu spoznava delavska mladina razliko med razvitim, močnim, odpora zmožnim telesom zdravega, enakomerno doraslega človeka in med telesom popačenim bodisi po lenobi, bodisi po enostranskem delu. V njih se nudi mlademu telesu tako vsestransko in sistematično delo, da se

dovedejo k uveljavljanju tudi one mišice, ki sicer pri vsakdanjem delu počivajo. S tem je pripomoreno njih okrepitevi in olepšanju.

V delavskih telovadnih organizacijah mladina naravnost vdihava in vsesava socialistično ozračje; tu se vadi v značajnosti, odločnosti, natančnosti in točnosti v izvrševanju svojih dolžnosti, zlasti pa pravičnosti do sebe. Potom stikov z ostalim proletarskim svetom in gibanjem ji je neposredno pokazano, da je morala, katero so ji toliko let vtepali v glavo, morala podrejenosti, poslušnosti in samozatajevanja v življenju nemogoča in nevdržljiva. Vceplja se ji tudi drugačno naziranje o človeški družbi, svetu in življenju, kot ga je prinesla iz šole, ki je vključena popolnoma v jarem meščansko-kapitalističnih koristi. Tu se uči ljubezni do dela in ocenjevanja svoje delavne sposobnosti. Mladina spozna, da je od težkega in odgovornega dela ročnega in duševnega proletariata odvisen ves napredek in blagobit človeške družbe. A kakor hitro se zbudi to spoznanje, se porodi zavest, da mora imeti požrtvovalno delavčevo delo svoje pravice, da njegov delež za vse prihodnje dni ne sme ostati beda in družabno zaničevanje, temveč da bo došel čas, ko bo delo nehalo biti znak hlapčevstva in postane temelj boljših človeških družb — družb socialne pravičnosti.

Že Komenský je rekel: Že otroku moramo vcepiti spoznanje, da se človek ne rodi za samega sebe, temveč za vso človeško družbo. — Temu in mnogim drugim načelom sledeč, se vzgaja v delavskih organizacijah delavska mladina. Socialistični starši: Ne prezrite tega dejstva in pošiljajte otroke tja, kjer se bodo vzgajali v socialističnem duhu, da postanejo vredni potomci svojega očeta-delavca in matere-delavke. Zato: Vsi v delavske telovadne organizacije!

ŠPORT.

Kako tuja, kako neznana je beseda „šport“ v našem delavskem in skoro bi rekli, v vsem našem kulturnem pokretu. Tisoče je med nami ljudi, ki še danes smatrajo šport, zlasti pa nogomet, za nečimernost, da — brezglavost. Temu pa vendar ni tako, to so nam pokazali tuji

S. K. „SVOBODA“
LJUBLJANA

narodi, zlasti pa delavstvo drugih držav, ki je prav kmalu spoznalo veliki vzgojni pomen športa in danes ravno delavske športne organizacije daleč nadkriljujejo vse meščanske ustvaritve na tem polju. O športu samem bomo spregovorili v prihodnjih številkah nekoliko več, za danes pa se omejimo samo na kratek pregled našega športnega delovanja.

V Sloveniji se je športno gibanje zlasti po preobratu mogočno razvilo in s tem seveda v mnogo slučajih zapadlo tudi nevarni bolezni športnega pretiravanja. Ustanavljala so se društva in se še ustanavljajo, ne da bi bila pri tem ravno športna misel prava gonilna sila.

Tudi delavska mladina je šla na delo, da se v športu osamosvoji od često malomeščanskih nešportnih naziranj in klubov in ustanovila meseca septembra 1919 prvi športni klub v okrilju „Svobode“ v Ljubljani.

Da je zahtevalo to delo ogromnih žrtev ni treba posebej poudarjati. Delavstvo mladih naših športnih pionirjev ni razumelo, in mladi športniki radi tega niso našli nikakšne podpore. Med tem, ko so bili meščanski klubi denarno zelo podpirani, so morali naši fantje v lastni obleki in obutvi gojiti šport, in nič čudnega ni, da so ravno boljši igralci odhajali v klube, ki so jim nudili več ugodnosti. Kljub temu pa je ljubljanski športni klub „Svoboda“ v lanskem letu vrlo napredoval in dosegel prvenstvo med drugorazrednimi moštvi in bil uvrščen s tem med prvorazredne ljubljanske klube. V „Športnem tednu“ je dosegel klub dvakrat prvenstvo in sicer v teku na 200 in 1500 m. (Zmagovalec Pečnik). Klub je v preteklem letu odigral 10 prijateljskih in 4 prvenstvene tekme z uspehom 17—28.² — V letošnjem letu je nastopil precej srečno, dasiravno je izgubil par dobrih igralcev, manjka pa mu še veliko traininga in tehnične izpopolnitve. Gotovo pa je, da se obdrži med prvovrstnimi klubi.

Ljubljanskemu zgledu je sledila celjska podružnica „Svobode“, ki je lani ustanovila svoj športni klub, ki je tudi koncem sezone dosegel na prvo mesto drugorazrednih klubov. Vsled zunanjih vplivov pa je ta klub utrpel znatne izgube igralcev, vendar pa se bo obdržal, kar je želeli.

¹ Slika (S. K. „Svoboda“ v Ljubljani) nam kaže ta naš prvi delavski klub. Vendar moramo pripomniti, da slika ni popolna, ker manjka en član.

² Prvenstveno moštvo je bilo sestavljeno: Primožič I. — Strikberger-Juvan, Batič-Pečnik ml.-Januš, Šimnovec-Primožič II.-Kern-Pobeška I.-Jesenko.

Letos ima zaznamovati naše športno gibanje novih uspehov. Ustanovili so se pri podružnicah „Svobode“ v Mariboru, Mostah in Viču novi športni klubi. Mariborčani so že tudi dokaj srečno nastopili.

Glavne težkoče povzročajo pač veliki stroški, katerih danes podružnice ne premorejo in pa pomanjkanje športnih prostorov in učiteljev. Z vztrajnostjo in dobro voljo se bo premagalo tudi to, zlasti še, če bodo znali klubi šport med delavstvom tako razširiti, kakor ga zasluzi. — Omeniti moramo še, da se nahaja v Mariboru delavski športni klub „11 rdečih“, ki pa ni v sestavi naše zveze. Tudi ta klub je zelo dober in šteje med prvovrstne. Slednjic bo gotovo tudi on uvidel potrebo in koristi združenega dela ter pripomogel v zvezi z našimi do zmage športa med delavstvom.

Naloga Športne podzveze „Svobode“ pa bo ustvariti skorajšnje pogoje novim ustanovitvam športnih klubov, zlasti pa razširiti delovanje obstoječih na lahko atletiko in vse one panoge športa, ki so spričo razmer in zanimanja potrebne in koristne. Težko se občuti pomanjkanje enotne uredbe klubov in pravil.

O delavskem športnem gibanju na jugu bomo poročali, ko dobimo natančnejših poročil in zvez ž njimi.

SOCIALNI VESTNIK.

O neki slovenski posebnosti.

Mi Slovenci vinca ne prodamo,
ker ga sami dobro piti znamo. (Narodna).

Ne samo kakor bi bila od nas odvisna Jugoslavija, kakor bi bil od nas odvisen ves svet in če mogoče še kaj več — tako vpijemo in si domišljujemo Slovenci. Kaj vse smo, kaj imamo, kako kulturni narod smo, kako darovit, zmožen in marljiv narod smo, in vrag sam ve, kaj še vse znamo — a v resnici nam pove dobra polovica naših narodnih pesmi, kaj edino znamo. Težko boš našel narod, ki bi bil tako udan pijančevanju, kakor je ravno naš. Le povej mi eno samo priliko, ob kateri ne pijemo — kaj smo sploh sklenili — ne mi, a naši „veliki“ kulturni delavci — kje drugje kot v gostilni. Le poglej te naše „inteligente“ in ponosen bodi na njihovo zmožnost, ker prenesejo v širino in globino v enem samem večeru takšno golido različnih „okrepčujočih“ pijač, da bi se vsaka krava prestrašila, če bi jo kdo silil, naj izpije tako golido! Škoda, da smo pozabili vsi povdarjati to prav posebno zmožnost: da vsak zaveden — navaden Slovenec prenese najmanj 10krat toliko, kolikor vsak drug Evropejec in vsak zaveden — visoko kulturni Slovenec pa toliko kolikor vsak navaden Slovenec — potencirano na kvadrat! To bi morali še pred Evropo prav posebno jasno povedati — potem bi nas morda bolj cenili... Naša inteligenca — vsak je skoraj velik kulturni delavec... Kavarne so spremenjene v umetniška shajališča, gostilne v posvetovalnice, kjer sklepajo v najvažnejših narodnih zadevah... Zato so tudi vsi sklepi tako gostilniško duhoviti in vsa umetnost tako gostilniško-kavarniško solidna!! O, ta inteligenca — ta napihnjena žaba... Upajmo da bo kmalu počila — in potem bo Slovenije konec (ker inteligenca je Slovenija) — o če bi ta Slovenija že kaj kmalu izgubila z zemeljske površine! Kakšna sreča! In če ne bo hotela, ji pa bomo pomagali in nadomestili s svežo, močno, silno, mlado, marljivo — delavsko inteligenco! Pričeli bomo mi, kar nas je naj-

nižjih, najbednejših, najbolj ponižanih — in vzeli bomo v svoje roke vse, kar je naše. Naredili bomo, kakor so naredili delavci v drugih velikih državah v Angliji, v Nemčiji, v Rusiji; organizirali se bomo v močno protialkoholno delavsko zvezo in rešili bomo, česar ne bodo rešili ne centralisti, ne avtonomisti — ne različni drugi — isti... kajti, verujte: ustava je podobna aprilskemu vremenu, a narod je podoben sili, ki pošilja dež in solnce... Če je narod zdrav, more biti vse zdravo... če je pa narod bolan, naj gospod vrag vzame ustavo, eno in drugo! Narod, skupina poedincev, ki ima v glavi alkohol mesto možgan, tak narod ne bo nikdar ničesar ustvaril — napihoval se bo, kakor naša inteligenca, in počil bo... in gnoj bo nastal iz njega, da si bodo sosedge ž njim gnojili...

In da izhaja ravno iz alkoholizma vse tisto zlo, ki uničuje narode, to bomo v teh rubrikah dokazali; nič novega sicer, ker so to različni učenjaki po celem svetu dokazali, toda po malomarnosti naše inteligence so ti dokazi nam popolnoma neznani! Saj ni nič čudnega, ker je ravno alkoholizem tisto zlo, ki ubija v človeku etični nazor o svetu — in če tega nazora ni, potem se pač človek briga v prvi vrsti za svojo lastno osebo in ne računa premišljeno, točno. Ne bomo čakali, da nas bodo oni rešili, sami si hočemo pomagati, nič naj nas ne straši dejstvo, da je alkoholizem postal skoraj patološki pojav v našem narodu. Alkoholizem ni nikakšno naravno zlo — alkoholizem je čisto historično zlo, ki se je počelo razvijati v takšnem zmyslu, v kakršnem obstoja, še-le za časa 30 letne vojne. In vsako historično zlo se da odstraniti, in kaj kmalu rešiti — to vprašanje je pravzaprav že rešeno, kakor pravi Forel, s klicem: „Proč z alkoholom kot sredstvom za uživanje!“

V tej rubriki bomo začeli priobčevati članke o alkoholizmu takoj s prihodnjo številko; ker pa je v člankih mogoče le malo povedati, hočemo o tem predmetu prirediti predavanja povsod tam, kjer obstojajo že podružnice „Svobode“ in kjer jih še ni, pa jih hočemo ustanoviti. Vse tiste člane, ki se zavedajo kakšne važnosti je ta pokret, prosimo, da prijavijo svojim podružnicam pristop k abstinenčni podzvezi, in podružnice naj to javijo na naslov uredništva, da si zamoremo ustvariti vsaj približno sliko, kakšno bi bilo v prvem trenutku število abstinentov.

Pokažite, da ste vredni svojih bratov-delavcev v Nemčiji, Angliji, Rusiji in pristopajte k abstinenčni podzvezi, da bomo na ta način prednjačili tudi v tem oziru vsem drugim stanovom — kakor prednjačijo po svojem duhu, po svoji moči in svojem delu v vseh panogah življenja in delovanja delavci ostalih narodov!

Abstinenčna podzveza.

Alkohol je povzročil v stari Avstriji letno: pri 20.000 osebah pešanje uma, pri 60.000 osebah smrt, pri 300 osebah samoumor, pri 1000 osebah smrtno poškodbe, pri 100.000 otrocih telesno in duševno slabost.

Masaryk pravi: „Alkoholizem je vzrok nervoznosti in duševnih bolezni, on je velik vzrok samoumorov, ki s svojo strašno številko (najmanj 60.000 letno v Evropi!) in stalnim naraščanjem predstavljajo najglasnejšo obtožbo naše obrazovanosti in civilizacije.“

Rodge, profesor filozofije v Ameriki, pravi: „Alkohol ovira rast in razvoj normalne celice, jo krivi in uničuje, in sicer vseeno, če ga uživata v majhnih ali velikih množinah!“

KNJIŽEVNOST

Buddhistična knjiga.¹ Dosihdob smo smatrali budhizem za **quantité negligible**, ker (izvzemši pokojnega Glaserja, ki se je v stvar poglobil) dosedaj še ni izšla nobena slovenska knjiga o buddhizmu. Danes nas je s tako knjižico presenetil g. Josip Suchy. Naslov knjižice je „Uvod v buddhizem“. Cena zelo ličnega dela je tako nizka (II. izdaja 12 K), da si jo lahko nabavi vsak, še tako reven ljubitelj našega slovstva. Knjižico našim bralcem prav toplo priporočamo. Dobite jo v knjigarnah ali pa v založništvu: Knafljeva ulica št. 18 v Ljubljani. O stvari spregovorimo še kako besedo.

¹ Ocene novih knjig bomo prinašali le, če nam bodo iste doposlane.

SMEŠNICE

Amerikanska.

Farmer (kmetski veleposestnik) je že dolgo časa obljuboval ženi, da ji bo pokazal morje. Slednjič sta se vendarle odpravila na dolgo potovanje.

In dospevši na morsko obal, je farmerica začudeno obstala.

— Moj Bog, koliko vode, koliko vode! — je šepetala.

— Seveda je je dosti. A pomisli, koliko vode je še spodaj. Ti vidiš le to, kar je na vrhu.

Druga amerikanska.

Na dvorišču neke norišnice je hodil človek ter vlekel za seboj obrnjeno samokolnico.

— Zakaj pa imaš obrnjeno samokolnico? — ga vpraša zdravnik.

— Če bi je ne obrnil, bi mi gotovo naložili ceglavanjo.

Previdnost pol zdravja.

— Zakaj pa prosite? — je vprašala gospodinja dobrorejenega berače.

— Veste, gospa — je odgovoril — enkrat sem brez prošnje vzel, pa sem dobil šest mesecev zato.

Ima vseeno prav.

Jetniški duhovnik je stopil v celico ter začel izpovedovati jetnika.

— Moj sin — je rekel — ali si se branil proti silam, ki so te navdajale za časa ropa?

— Seveda sem se.

— Ne, lažeš, sinko, če bi se bil branil, bi te ne bilo tukaj.

— Branil sem se, toda kaj hočem, bili so štirje policisti.

Kritika o gledališki predstavi.

... Ne smemo pozabiti tudi šepetalca ter se mu zahvaliti za njegovo izvanredno glasno, jasno in razločno izgovorjavo...

TO IN ONO

Najdražja knjiga na svetu. Pred kratkim je bil prodan na dražbi Guttenbergov iztis biblije za 50 tisoč dolarjev, kar je cena, ki je doslej za tiskano knjigo še gorostasna, kajti knjige ne izhajajo le v enem izvodu kot n. pr. originali slikarskih proizvodov. Doslej so znani le štirje izvodi Guttenbergovega sv. pisma na velinovem papirju. — Pa to še ni rekord! V Filadelfiji so prodali sedaj neko drugo knjigo in sicer prvo izdajo Schakespearovih spisov za 100.000 dolarjev. Delo je izšlo l. 1610. v Londonu. Filadelfski „Public Ledger“ opisuje to znamenito knjigo sledeče: Zvezek, obsegajoč 9 dram, je pripadal prvotno znani J. Perryovi knjižnici, ki je obsegala 5000 zvezkov Schakespearovih del in je bila nedavno prodana firmi Rosenbach Company za 500.000 dolarjev. Knjiga, prodana za 100.000 dolarjev (en dolar okrog 150 K, t. j. nad 10 milijonov kron), je 7 palcev visoka, 5 in pol palca dolga in pol palca debela, tako da jo je prav lahko mogoče vtakniti v žep.

Poizkusi za ozdravljenje jetike. Francoski bakterijolog Metalnikow je preiskoval gosenice. Pri tem je spoznal, da imajo gosenice moč, da usmrte v sebi najhujše vrste bacilov. Vcepil je gosenicam bacile davice, potem bacile tetanusa in bacile jetike. Našel je, da bacili niso mogli živeti v gosenici več nego tri dni in da gosenici očitno niso škodovali niti najmanj. Zdravnik pravi, da ni mogel doslej najti niti enega bacila, ki bi gosenicam škodoval. Poizkušal bo napraviti serum iz sokov gosenic in z njim nadaljevati svoje poizkuse.

Obleka, morala in zdravje. Naravoslovec dr. Ernest Thompson Seton v Pittsburgu v Ameriki je o tej stvari izrazil svoje mnenje tako-le: Splošna nravna čistost ni sploh v nikaki zvezi z obleko; to nam dokazujejo primeri iz Afrike, kjer so ljudje v svojem naravnem stanju nravno najčistejši ljudje na svetu, ki pa prično propadati takoj, čim začno nositi obleko. Dalje je dognano, da izmed ljudi, ki nosijo visoke ovratnike, zbolijo mnogo več oseb, kakor pa ljudi brez ovratnikov, n. pr. mornarjev, od katerih jih izmed 1000 zbolijo samo 28 na vratnih boleznih. — Mode žensk v današnjih časih, tako je rekel učenjak naravoslovec, so najbolj pametne v zgodovini belega plemena odkar se je začela civilizacija. Na Turškem, kjer nosijo ženske več obleke na sebi kot v kateremkoli drugem kotu sveta, je nravnost ljudi najnižja. Tako je bilo tudi na Francoskem v času, ko so se ženske zakopavale takorekoč v cele gore težkih svilenih oblek ter si mazale lica z raznimi stvarmi. Nepokrito telo vzbuja manj poželenja ter pospešuje vsled tega v večji meri nravnost kot pa pokrito. — Jaz sam bi najrajši nag hodil okoli — tako je končal učenjak...

KOSTA NOVAKOVIČ, LJUBLJANA
VELETRGOVINA GIPSA IN MAVCA ŽIDOVSKA ULICA 11.

Tiskovine vseh vrst

za urade, županstva, društva, trgovce,
obrtnike itd. izvršuje lično, hitro in ceno

„Zvezna tiskarna“
v Ljubljani, Wolfova ulica št. 1.

TVRDKA ANT. KRISPER

V LJUBLJANI

priporoča sl. občinstvu svojo bogato zalogo
galanterijskega blaga, kakor tudi čevljev naj-
boljše kakovosti po znatno znižanih cenah.

Priporočamo

Kolinsko kavno primes.

NAJNOVEJŠE UMETNIŠKE RAZGLEDNICE

fini pismeni papir, slikarske in pisarniške
potrebščine ima v zalogi tvrdka

IVAN GAJŠEK, papirna trgovina
Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 2.

A. & E. Skaberné

veletrgovina z manufakturnim blagom
in s pleteninami.

Ljubljana, Mestni trg 10.

Priporočamo

Zavod za tehnične
in elektrotehnične naprave.

Vojnović & Cie.
Ljubljana, Wilsonova cesta št. 22

MODNI SALON STUCHLY-MAŠKE

LJUBLJANA

Židovska ul. 3. Dvorski trg 1.

Priporočam veliko izbiro najnovejših svilenih klo-
bukov, čepic in slamnikov za dame in deklice.

Popravila točno in ceno.

== Žalni klobuki vedno v zalogi. ==

Underwood

Pisalni stroj

Opalograf

Razmnoževalni aparat

Zahtevajte ponudbe!

THE REX CO.,
Ljubljana, Gradišče 10.

ŠAH.

Če se hočem po napornem delu osvežiti, povabim prijatelja na partijo šaha. Poskuša se že dolgo v tem neslišno prasketajočem ognju, ki nama nudi najlepše užitke, kadar zaplapolajo rožnati plamenčki ali mogočne rdeče rože iz tleče žerjavice.

Kje so že časi, tisti časi namreč, ko sva se s prijateljem bahala s številom partij, ki jih je dobil danes eden, jutri drugi! Junak dneva je sedaj oni, ki zaneti tako žerjavico, da le zapihne vanjo in že zraste iz nje najlepša roža, ki si jo ta dan zatakne v gumbnico in jo potem uvrsti v zbirko svojih duševnih ustvaritev, ki imajo nad rožo še to prijetno lastnost, da nikdar ne ovenejo.

Igrava pa takole: Že od prve poteze dalje, je vsaka namenjena le temu, da združiva vse svoje like (figure) k skupnemu delu. Vsak skuša s potezo za potezo utrditi lastni položaj, ali pa ovirati nasprotnika, da bi svojega ne utrdil. Oči pogledujejo pred vsako potezo po vseh koticih in ga iščejo — spaka, kje bi bil skrit. In kako so vesele, če ga zagledajo! Čim večji, tem bolj zažarijo in s krepko roko prestavljeni lik osupne nasprotnika, da se zboji za usodo svoje vojske. Takrat pa za vsako ceno! Žrtvuješ, če ni drugače, lik za likom; celo kraljica obdrži tudi v tem slučaju prednost kot dama.

V tem smislu bodo tudi vsi šahovski problemi in partije, ki jih bomo priobčevali v našem listu.

Pri tem se bomo posluževali občeveljavnih znamenj:

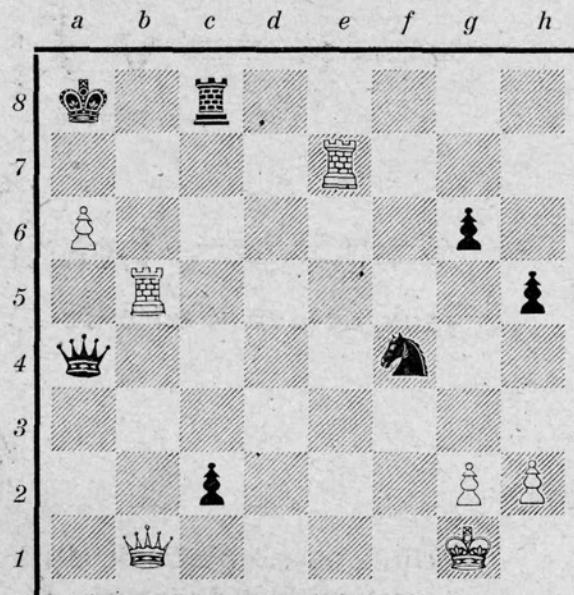
- K = kralj,
- D = dama, kraljica,
- T = trdnjava, stolp,
- L = tekač,
- S = skakač, konj.

Za kmete ne uporabljajo posebnega znamenja, temveč označijo le polje, s katerega se kmet prestavi in polje, na katero se postavi, n. pr.: e2—e4 pomeni, da smo kmeta pred belim kraljem porinili za dve polji naprej.

Polja na deski zaznamujemo s pomočjo črk od a do h in s številkami od 1—8, in sicer navpična polja s črkami, vsporedna s številkami, tako da je d5 d-polje na 5. vsporedni črti, h1 pa h-polje na 1. vsporedni črti.

* * *

Za danes podajamo bralcem, ki so že „na neki stopnji“, ta problem v rešitev:

Beli prične in zmagata v štirih potezah.

* * *

Dotični, ki problem rešijo, naj nam pošljejo svoja imena, da jih objavimo v naslednji številki. Za one pa, ki šaha ne znajo, bomo v tej rubriki otvorili kratek tečaj, v katerem jih bomo seznanjali s pravili šahovskega igranja. Skrbeli bomo tudi za to, da ne bo ostalo pri samem igranju, temveč hočemo z dobrimi sveti pokazati zadnji smisel, ki tiči v vsaki šahovski partiji in v najširših slojih vzdržati zanimanje za to duhovito igro.

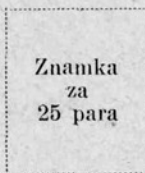
Tiskovina.

Upravništvu

družinskega lista „KRES“

LJUBLJANA

Aleksandrova cesta 5.

Izrežite
in
vpošljite!

Splošno kreditno društvo v Ljubljani.

registrovana zadruga z omejeno zavezo

sprejema

hranilne vloge

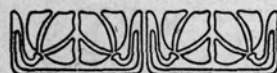
vsak delavnik od 8 do 13. ure in jih obrestuje po čistih

4⁰/₀

Rentni davek plača društvo iz svojega. Večje in stalne vloge se obrestujejo po dogovoru. Posojila daje svojim zadružnikom proti vknjižbi, na osebni kredit proti poroštvu ali zastavi vrednostnih papirjev. – Menice se eskomptujejo po bančni obrestni meri.

Izrežite
in
vpošljite!

P. n.

Naročam vaš list, katerega pošiljajte na naslov:

Naročnino (celoletno, polletno, četrtletno*) v znesku
sem nakazal dne s poštnim čekom (poštno
nakaznico).

* Prečrtajte, kar ne odgovarja Vaši želji.

Podpis.